

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 13.

Onsdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes ett ingifvet läkarintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare, herr direktör *Oscar Eklund*, som lider af influensa epidemica, tills vidare däraf är hindrad deltaga i riksdagsarbetet, varder härmed intygadt på heder och samvete.

Stockholm den 15 mars 1911.

Martin Asplund.

Legit. läk.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande nr 9, äfvensom jordbruksutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 42—53.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 11 och 14 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om rätt för ledamot af Riksdagen att under pågående riksdag åtnjuta ersättning för visst antal resor till och från hemorten.

Ifrågasatt rätt för riksdagsman att under riksdag åtnjuta kostnadsfria resor till och från hemorten.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 293, hade herr *Åkesson*, med instämmande af tjugutvå kammarledamöter, hemställt, »att 1911 års Riksdag ville för sin del besluta sådant tillägg till 12 och 23 §§ riksdagsordningen, att ledamot af riksdagen åtnjuter af statsmedel jämte det bestämda arfvodet och reseersättning till och från riksdagen ersättning för högst tre resor fram och åter mellan den plats, där riksdag

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

hålles, och sin hemort. Den sistnämnda ersättningen utgår endast under pågående lagtima riksdag.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

**Förslag
till ändrad lydelse af § 12 riksdagsordningen.**

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 12.

Hvarje ledamot af Första kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Ledamot af kammaren, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att af statsmedel undfå ersättning för däraf föranledd resekostnad, dock högst för tre resor fram och åter.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Vill ledamot af kammaren befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande.

Reservation hade afgifvits af herrar *Trygger, Nyström, Sjöholm, Berger, Bellinder* och *von Mentzer*, hvilka likväl ej däri framlagt sin åsikt.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det gör mig ondt att behöfva ännu en gång uppträda mot ett konstitutionsutskottsbetänkande, men jag kan icke annat.

Här föreslås, att ledamot af kammaren skulle erhålla ersättning för resekostnad, som föranledts af att han tre gånger besökt hem-

orten under pågående lagtima riksdag. Detta förslag är ett bland de många förslag, som föreligga vid denna riksdag om att innehafvare af offentligt uppdrag skall erhålla ersättning. Man bör således se denna sak icke så mycket såsom en detaljfråga, utan från principiell synpunkt, och då måste man ställa för sig den frågan: Är det verkligen lämpligt, att offentliga förtroendeuppdrag ersättas, att den, som erhåller ett dylikt uppdrag, får betaldt, så att han icke gör någon som helst ekonomisk uppoffring. För min del tror jag, att den gamla principen, som vi tillämpat hos oss, nämligen att offentligt förtroendeuppdrag i regel skall vara utan ersättning, är att föredraga.

Konstitutionsutskottet har biträdt två andra förslag i den ifrågasatta riktningen, det ena om ersättning åt ordförande i kommunalnämnd och det andra om ersättning åt landstingsmän för de dagar de bevista landstingens sammanträden, och slutligen ha vi det nu föreliggande förslaget. Det har gjorts gällande i utskottets motivering, att det är viktigt, att resor till hemorten ske och att sådana understundom måste ske. Jag vill dock först göra den erinran, att såvidt jag har mig bekant, hafva resor aldrig skett i den utsträckning, som här är ifrågasatt. Tre resor fram och tillbaka till hemorten hafva icke förekommit. Jag tror, att i Andra kammaren resornas antal i medeltal varit mellan en och två, men detta har varit det högsta. Således, om man verkligen vill gifva ersättning, kan det ifrågasättas, om man skall gå så långt genast att gifva ersättning för tre resor, eller om man icke kunde nöja sig med att betala en resa per riksdag. Emellertid kan jag för min del icke ens vara med om detta, och jag kan icke finna, att de skäl, som här äro åberopade, äro tillräckliga för den föreslagna förändringen.

Här säges i utskottets motivering, att det är af vikt, att personer, som hafva en omfattande enskild verksamhet, icke uteslutas från riksdagsarbetet, utan hafva möjlighet att under riksdagen få komma hem och se till denna verksamhet. Jag tror för min del, att för personer, som hafva en omfattande verksamhet, spelar denna reseersättning rakt ingen roll. Det är andra skäl, som hota att hålla dem från riksdagen, bland annat om det skulle visa sig, att arbetet i riksdagen i framtiden icke skulle blifva ett sakligt, allvarligt arbete, utan endast ett förnötande af tid i debatter utan verkligt värde, ty dessa personer vilja icke offra sitt arbete åt det, som icke är mera nyttigt, utan då ägna de sin tid hellre åt sina enskilda angelägenheter. Således, i nämnda afseende spelar denna ersättning icke någon roll.

Det har emellertid åberopats äfven ett annat skäl, nämligen att personer, som hafva kommunala uppdrag i hemorten, skulle vara tvungna att resa hem, och det kan onekligen inträffa, att det finns personer, för hvilka kostnaden för dylika resor kan vara ganska kännbar. Men å andra sidan, om man öfver hufvud taget icke vill

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för riks-
dagsman att
under riksdag
åtnjuta kost-
nadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

erkänna den principen, att den, som har ett offentligt förtroende-uppdrag, icke bör underkastas några personliga offer, saknar man anledning att i detta fall mer än andra gifva ersättning. Rese-kostnaden blir en uppoffring, som vederbörande få göra, ett offer, som dock icke är så stort, att det utesluter personer, som eljest lämpligen skulle förvalta riksdagsmannauppdrag.

Jag ber att få på dessa skäl yrka bifall till reservationen.

Herr Clason: Då jag inom utskottet har biträdt dess förslag, skall jag be att få uppträda till försvar för densamma. Då jag gör detta, skall jag emellertid först anhålla, att de af kammarens ledamöter, som i likhet med mig på sin tid arbetade emot införande af arfvode för denna kammare, icke ville låta sin naturliga motvilja mot detta arfvode bestämma sin ståndpunkt i denna fråga, ty här gäller det, som jag vågar tro, dels något helt annat och dels rör förslaget icke blott denna kammare, utan äfven den andra kammaren och behöfver således tagas i betraktande äfven med hänsyn till förhållandena där. Vidare skulle jag ock vilja be de ledamöter af kammaren, som genom sitt hemvist i hufvudstaden eller dess omedelbara närhet icke drabbas af samma olägenheter som riksdagsmän från aflägsset liggande orter, att bedöma denna fråga icke så att säga från sin egen horisont, utan söka sätta sig in i deras förhållanden, som bo på de stora afstånden, ty det är dem, saken egentligen gäller.

Hvad som då för mig varit afgörande i denna fråga är företrädesvis det skäl, som utskottet framhåller i tredje stycket af motiveringen på sid. 3, där utskottet betonar, att förslaget är ett medel att i någon mån utjämna den ojämnhet, som råder i fråga om kostnaderna och besvär för Riksdagen, om man jämför de aflägsset boende riksdagsmännen med dem, som bo i hufvudstaden eller dess närhet. Riksdagsmannakallet är ju alltid kräfvande, binder uti mycket, ger mycket att göra och hindrar naturligtvis mer eller mindre hvar och en från den verksamhet, som eljest är hans dagliga. Men ingen kan förneka, att dessa olägenheter och svårigheter framträda i långt större grad för dem, som hafva sitt hemvist långt bort, som fyra à fem månader om året ryckas icke blott från sitt hem och sin familj — hvilket naturligtvis redan det är kännbart och kan föra med sig stora olägenheter — utan som på samma sätt på grund af afståndet också ryckas från sin näring eller från sin öfriga dagliga gärning i hemorten. Det kan ske mycket där borta, som på det viset så att säga går dem förbi; det ingripande måste utebli, som kan vara af vikt för deras personliga intressen eller för främjande af de intressen, som deras offentliga verksamhet är inriktad på; och dessa intressen måste sålunda tillbakasättas. De svårigheter, som således uppstå för dessa riksdagsmän, blir därigenom vida större än för de närboende, som vistas i eller oupphörligt kunna besöka hemorten. Det blir en slitning i den förres ställning

som riksdagsman och hans ställning i öfrigt, som icke är till gagn för någondera och som icke på långt när förefinnes i samma grad för den närboende. Dessa svårigheter måste han nu söka motverka genom besök i hemorten. Afståndet och kostnaderna göra dock för de aflägsset boende, att detta endast kan ske i ringa mån. Den utjämning, som det här är fråga om, kan således icke bli annat än en *ringa* utjämning af dessa faktiskt förekommande olägenheter. Men jag menar, att denna ringa utjämning skall man då icke förneka dem, ty det kan icke bestridas, att det är en rättvis och billig ståndpunkt, som utskottet, om man ser saken från denna synpunkt, här har intagit. Och jag säger än en gång: Hvarför skulle de, som icke lida af dessa olägenheter, förneka dem, som lida af dem, att få dem i någon mån afhjälpta?

Det är dessutom min bestämda öfvertygelse, att i ett land med så stora afstånd som vårt bör man äfven i andra hänseenden söka underlätta förbindelsen mellan centrum och periferien, och detta förslag står således i god samklang med en sådan tanke.

Utskottet har vidare påpekat, att en sådan utjämning skulle inverka fördelaktigt på möjligheten för Riksdagen att »förvärfa och behålla personer, som i hemorten gjort sig kända för framstående duglighet, vare sig nu denna framträd i de kommunala förtroendeuppdrag, för hvilka de plägat tagas i anspråk, eller i omfattande verksamhet på andra områden.» Utskottet har naturligtvis därvidlag tänkt icke blott på denna kammare, utan äfven på medkammaren. Det är just hos sådana personer, som slitningarna bli starkast, och från hvilkas riksdagsmannaskap man enligt utskottets mening borde söka i någon mån lyfta den extra belastning, som lägges på dem på grund af de stora afstånden. Gör man icke detta, tror jag, att man riskerar mer eller mindre att mista dem och att riksdagsmannaskapet i stället skall komma att sökas, eftersträfvast och tagas i anspråk af yrkespolitici.

Nu har utskottets ärade ordförande gjort ett par invändningar mot den ståndpunkt, jag har sökt företräda. Han sade bland annat, att det antal resor, som utskottet här tänkt sig, skulle vara större än som i verkligheten förekommer, han förmenade nämligen, att för närvarande förekomme i stort sedt i medkammaren endast mellan en och två resor per riksdagsman. Jag känner till den statistik, som ligger bakom detta hans yttrande; och dess slutsiffra var 1,9. Men jag vill då erinra, att i denna statistik äro för det första icke påskresorna upptagna i allmänhet, helt enkelt därför att för dessa påskresor man i regel aldrig begär ledighet. Vidare äro icke heller upptagna de resor, som närboende riksdagsmän oupphörligen göra till hemorten utan att begära ledighet. Men däremot äro slutligen vid uträkningen af detta jämförelsetal medtagna alla de riksdagsmän, som, därför att de bo i riksdagsorten, icke behöfva göra några resor alls. Och om man rättar alla dessa felaktigheter i denna statistik, så kommer man till det resultat, att de resor, som

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts).*

för närvarande företagas, gå fullt upp till det antal, utskottet här tänkt sig. Jar har härmed ock besvarat den anmärkning, som möjligen kommer att göras, att denna bestämmelse skulle kunna verka menligt på riksdagsarbetet. Det blir säkerligen icke flera resor, som komma att företagas än nu.

Utskottets ärade ordförande ville ock ställa saken i sammanhang med den allmänna principen, om förtroendeuppdrag skola på något sätt ersättas eller icke, och han sade, att man skall icke ställa så, att den, som får ett förtroendeuppdrag, icke skall underkastas några som helst uppoffringar. Jo, nog blir det uppoffringar ändå för dessa representanter för aflägsna orter. Principen är för resten afgjord i fråga om riksdagsuppdrag så, att de direkta kostnader, det medför, borde ersättas. Och hvarför skall man tillämpa den af ordföranden uttalade principen så, att det faktiskt skall blifva mycket större uppoffringar för de aflägsset boende än för de närboende?

Utskottets förslag innebär enligt min tanke en enkel åtgärd af billighet emot dem, som på grund af sitt hemvist i rikets aflägsna delar genom sitt riksdagsmannaupdrag åsamkas långt större olägenheter än andra, och på den grunden ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöholm: Den siste ärade talaren framhöll med styrka i början af sitt anförande, att genom att bifalla motionen, på sätt utskottet gjort, skulle det ske en utjämning af omkostnaderna för de mera aflägsset boende och de, som bo i hufvudstaden eller i dess närhet. Det blir allt en minimal utjämning, ty det är alldeles gifvet, att för personer, som hafva stora affärer och bo på en främmande ort, utjämnar det icke något, att de få dessa respengar, i jämförelse med dem, som bo i närheten. Så att jag tror, att det skälet, som af talaren anfördes såsom ett hufvudskäl, väger bra litet. Motionären uttalar, att den allmänna uppfattningen är, att riksdagsmannaupdrag skall betraktas såsom ett högsta medborgerligt förtroendeuppdrag, som icke precis skall ersättas efter tid och arbetsprestation. Men också säger han, att det arfvode af tio kronor om dagen, som åtnjutes, bör visserligen kunna räcka att bestrida de direkta kostnaderna under vistelsen i hufvudstaden, men kan därmed alls icke utgöra något vederlag för hvad som måste åsidosättas i representantens näringsfång. Därmed har han indirekt uttalat sina sympatier för att det framdeles skall blifva ersättning äfven för detta. Vidare säger han, att en ökning af det i §§ 12 och 23 riksdagsordningen bestämda arfvodet torde nog vara berättigad, men detta ifrågasätter han dock icke, när enligt motionärens förmenande ett dylikt förslag skulle mottagas mindre välvilligt på många håll. Där uttalar han direkt och bestämdt, att arfvodet borde höjas, men af vissa opportunitetsskäl anser han sig icke nu böra komma med ett sådant förslag. Därför nöjer han sig nu med att det skall blifva ersättning för tre resor fram och tillbaka. Beträder man nu

den vägen, har man rubbat principen att offentliga förtroendeuppdrag skola vara utan ersättning, och då är det alldeles gifvet med konsekvensens makt, att det kommer att fortgå. Nästa steg blir, att arfvodet, tio kronor, ökas. Slutligen kommer man och vill hafva ersättning för allt hvad man förlorat därigenom, att man icke får sköta sitt arbete, sitt näringsfång o. s. v. Jag tror därför, att det är ytterst farligt att beträda denna väg. Kammaren har nyss afslagit en motion om ersättning till ordförande i kommunalnämnd, och skälet var, att man icke ansåg, att sådana uppdrag skulle betalas.

Hvad särskildt Första kammaren beträffar, borde det så mycket mindre komma i fråga att bifalla utskottets förslag, som, enligt mitt förmenande, en bland de viktigaste reformer, som snarast möjligt bör genomföras, är den, att allt arvode till Första kammarens ledamöter indrages. Sker icke så, kommer bildningsnivån inom denna kammare att sjunka, hvarigenom kammaren förlorar sin raison d'être. Utvecklingen går då till enkammarssystem med dess ödesdigra följder.

Jag kanske bör tillägga, att om nu föreliggande förslag bifalles, blir det en ganska väsentlig utgift för staten. Motionären påstår, att det blir en obetydlighet, men om man antager, att omkring trehundra personer komma att resa tre gånger fram och tillbaka hvarje riksdag, hvilka resor skola ersättas, blir det en ganska väsentlig summa. Dessutom vill jag påpeka, att den, som reser bort från riksdagsarbetet, åtnjuter tio kronor om dagen äfven under sin frånvaro, så bör detta räcka till att betäcka omkostnaderna för resan. Det finnes således äfven från den synpunkten icke något skäl att bifalla förslaget. Jag hoppas därför, att Första kammaren icke bifaller utskottets hemställan, och därför får jag, herr talman, yrka afslag på densamma.

Herr von Geijer: Då jag liksom den ärade talaren på västmanlandsbanken bidragit till utskottets beslut, ber jag att få säga några ord till försvar för denna min ståndpunkt.

Diskussionen har en stund rört sig om, huruvida det skäl, som af samme talare anfördes, skulle hafva fog för sig, nämligen att genom förslaget den ojämnhet i fråga om representanternas verkliga riksdagsomkostnader, hvilken uppstår på grund af de olika afstånden mellan riksdagsmännens hemorter och hufvudstaden, i någon mån skulle kunna utjämnas. Jag vill säga, att jag fattade den ärade talaren på västmanlandsbanken så, att detta icke utgjorde hufvudgrunden för att han biträdt förslaget, utan att hans mening var, att hans sympatier för förslaget hade väckts just af denna omständighet. Så är det äfven med mig. Redan tidigt har min uppmärksamhet fästs på denna ojämnhet, först beträffande tjänstemännen. Jag såg nämligen åtskilliga tjänstemän från Stockholm och grannstäderna, som kunde oaktadt sitt riksdagsmannaskap fullgöra sin tjänst och således sluppo den mycket dryga utgiften för vikarie, stundom

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdagsdagar
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.*
(Forts.)

uppgående till 60 % och därutöver af löneinkomsterna; oafsedt att af samma personer ej kräfdes åtminstone i betydligt mindre grad ökade omkostnader för vivre. Jag vill erkänna, att det icke är tänkbart, att man därvidlag kan åstadkomma en fullständig utjämning, och jag kan gifva herr Sjöholm rätt i, att utjämningen blir minimal. Men det är dock ett steg i rätt riktning och på den grunden kan det hafva skäl för sig.

Men det finnes äfven en annan kategori riksdagsmän och det är för dem resorna närmast skola hafva betydelse. Det gäller andra omkostnader än för dessa direkta utgifter för vikariat och vivre i Stockholm. Det är så att säga de indirekta omkostnaderna, sådana som man åsamkas genom att icke vara i tillfälle att bevaka sina intressen på ort och ställe. Det gäller landtmän, industriidkare och affärsmän. Jag tror mig kunna tala af erfarenhet och på grund af fakta, som jag sett, om jag säger, att för dem är det oundgängligen nödvändigt att en eller flera gånger under riksdagen besöka hemorten.

Hvad vidare beträffar kommunalmän, särskildt dem i städerna, vill jag nämna, att om det är en, kan han i vissa fall helt enkelt icke utan vidare lämna dessa kommunala bestyr under fyra månader. Skall han emellertid själf bekosta resan, är det min bestämda öfvertygelse, att han mer än en gång drager sig för att anträda en sådan resa, och därigenom kan understundom dröjsmål af ganska vidtgående följder uppstå. Jag är nämligen i motsats till den första ärade talaren af den meningen, att verkligen äfven för en person, som har ekonomiska eller industriella intressen, kostnaden för en sådan resa kan spela en viss roll.

Emellertid har man nu befarat, att åtskilliga olägenheter skulle uppstå af ett bifall till den gjorda framställningen. Bland dessa olägenheter har visserligen icke i dag framhållits med någon skärpa, men i alla fall lyst igenom, farhågan för den olägenheten, att vi skulle locka riksdagsmännen att företaga resor utöver hvad som nu sker.

Det föreföll mig, att detta skymtade fram i herr Sjöholms yttrande, då han trodde, att en åtgärd i antydd riktning skulle medföra afsevärda utgifter för staten. Jag förmodar nämligen, att han antog, att alla riksdagsmän skulle taga ut sina fria resor, äfven om icke direkt behof föreläge.

Jag undrar likväl, om icke den påstådda faran för riksdagsarbetet är öfverdrifven. Nog kan å andra sidan sägas, att, om man själf skall bekosta en resa till en afvägsen landsända såsom Skåne — för att taga som exempel den provins, jag tillhör — man utsettes för frestelsen att stanna hemma längre än kanske af behovet påkallas och att fördröja återresan både två och tre dagar eller kanske längre utöver det nödvändiga. Om herrarne vilja se på de ledighetsansökningar, som beviljats för afläget boende representanter, skola herrarna nog finna, att det är sanning i den satsen,

att om man själf skall bekosta resan, så lockas man snarare att stanna längre, än som är alldeles oundgängligt.

Emellertid är det vidare sagdt här, att förslaget genomförande skulle hafva direkt inflytande på kammarens eventuella sammansättning. Det var den siste ärade talaren, som framhöll detta; han varnade äfven för de konsekvenser, som däraf skulle följa, och han sade, att vi således icke borde taga ett steg, som kunde hafva så ödesdigra följder. Gentemot detta vill jag säga, att jag tror verkligen icke, att den lilla fördel, som skulle ligga däri, att en person finge tre fria resor, kan locka till riksdagsmannaskapet, lika litet som jag tror, att frånvaron af denna fördel skall hindra någon att taga emot riksdagsmannaskapet. Men har frånvaron af den lilla fördelen icke hindrat någon att taga emot riksdagsmannaskapet, så kan väl icke heller erhållandet af detsamma locka någon att taga emot det.

Herr Sjöholm yttrade vidare, att den föreslagna åtgärden skulle kunna medföra högst afsevärda kostnader. Ja, visserligen är det gifvet, att det skulle följa en del kostnader härmed, men att märka är dock, att detta är själfkostnadspris för staten. Låt vara att riksdagsmännen komma att debitera staten för de tre resorna, men det är ju icke några direkta utgifter, som staten därigenom åsamkas, åtminstone ej till afsevärdt belopp.

Herr talman, jag tillåter mig på anförda skäl yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Jag kan icke säga, hur förvånad jag blef, när jag fick se, att i konstitutionsutskottet kunnat vinnas pluralitet för den här föreliggande motionen. Följden af ett bifall till motionen skulle naturligtvis blifva tätare bortresor från Riksdagen. Nu tycker jag, att man reser alldeles tillräckligt bort från Riksdagen, så det finnes icke något skäl att uppmuntra till en utsträckning i den vägen. Den, som har någon erfarenhet af hvilket hinder och hvilket men dessa många bortresor medföra för utskottsarbetet, hurusom det understundom kan vara ganska svårt att få utskottets sammanträden fulltaliga och huru man ena gången har utskottet sammansatt på ett sätt och en annan gång på ett annat sätt, kan omöjligen underlåta att anse det mycket betänkligt, om det skulle blifva ännu vanligare än nu, att riksdagsmän resa bort från Riksdagen under flera eller färre dagar. Det synes mig därför verkligen från synpunkten af riksdagsarbetets tillgodoseende vara alla skäl att afslå utskottets hemställan.

Jag skall gärna erkänna, att där ligger någonting i det skäl, som de herrar anført, hvilka talat för utskottets förslag, när de hafva sagt, att det finns vissa ledamöter af Riksdagen, som af särskilda viktiga, allvarliga skäl behöfva resa hem — detta skall, säger jag, gärna erkännas. Men å andra sidan lära herrarna väl icke kunna förneka, att om man införde reseersättning för tre resor, så

Ifrågasatt rätt för riksdagsman att under riksdag åtnjuta kostnadsfria resor till och från hemorten.
(Forts.)

*Ifrågasatt
värt för riksdagsmän att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

skulle också många resa, hvilka icke hade sådana giltiga skäl att resa hem. Om den föreslagna förändringen skulle hafva fördel med sig åt ett håll, skulle den å andra sidan komma att påminna om en sådan åtgärd, som om man vid läroverken ville stifta en stipendie- och premiefond för skolkare!

Om man vill införa en sådan ordning, som här är föreslagen, bör man väl åtminstone också upptaga den restriktionen, att man för de dagar, man är borta från Riksdagen, äfven om ledighet begärts hos talmannen, skall afstå från sitt dagarfvode.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Trygger: Blott ett enda ord till bemötande af den ärade talaren på västmanlandsbänken! Han gjorde gällande, att hufvudsynpunkten för honom vore att få till stånd en utjämning i fråga om de verkliga riksdagskostnaderna mellan de riksdagsmän, som äro bosatta i närheten af riksdagsorten, och dem, som komma från aflägsna orter, samt framförallt mellan riksdagsmän i hufvudstaden och i landsorten. Ja, hvad sistnämnda fråga beträffar, ber jag att få säga, att för min del skulle jag icke hafva ställt mig afvisande mot ett förslag, att riksdagsmän för hufvudstaden icke skola erhålla något arfvode alls. Det är en konsekvens, som jag mycket väl kan vara med om. Men att gå den nu föreslagna vägen kan jag icke.

Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en sak. Det förefinnes redan nu en skillnad, äfven om den icke är så stor, mellan riksdagsmän i hufvudstaden och i landsorten, i det att nämligen riksdagsmän i hufvudstaden få betala skatt för sitt riksdagsmannaarfvode, hvilket riksdagsmännen i landsorten icke behöfva göra. Den skatten går till cirka 6 0/0, hvilket gör 72 kronor, och det beloppet kan man resa ganska bra för, om man icke bor alltför långt från hufvudstaden och icke har alltför stora pretentioner i afseende å sättet att färdas.

Herr Clason: Gentemot den siste ärade talaren skulle jag vilja säga, att han nog karakteriserade sitt senaste argument riktigt, då han började detsamma med att säga, att det var en *liten* skillnad på detta område mellan hufvudstaden och landsorten, som han där påpekade. Jag tror, att om man vill taxera den ojämnhet i fråga om representanternas verkliga riksdagsomkostnader, som faktiskt uppstår på grund af de olika afstånden mellan riksdagsmännens hemorter och riksdagsorten, så kan man icke säga, att ökningen i svårigheter för dem, som bo aflägsset, uppväges ens i ringaste mån genom den *lilla* skillnaden i skatt.

Herr Sjöholm ville betona, att, om man ginge in på detta förslag, man skulle gå in på en princip, som skulle leda till en ökning af riksdagsmannaarfvodet. Men från den ståndpunkt, hvarur jag ser frågan, hafva ju dessa båda saker icke någonting med hvar-

andra att göra; här är ju blott fråga om en utjämning, icke om en ökning.

Men så mycket tror jag mig i alla fall kunna säga, att om man afslår detta förslag, så kommer krafvet på en ökning af riksdagsmannaarfvodet fram äfven från håll, särskildt i medkammaren, där man annars skulle stå emot det, och detta därför att denna ojämnhet, om hvilken jag talat, redan nu framträder så starkt. Det kunde visserligen vara annorlunda förr i tiden, men i våra dagar, med penningvärdets fall, hafva förhållandena ändrats.

Jag tror sålunda, att man bäst motväger sträfvandet till en ökning i riksdagsmannaarfvodet, om man biträder utskottets förslag, till hvilket jag alltså fortfarande yrkar bifall.

Herr von Geijer: Endast några ord med anledning af herr vice talmannens yttrande. Han antydde, att ett bifall till utskottets förslag skulle i viss mån medföra något, som liknade en premiering af skolkare. Jag vill bara peka på ett historiskt faktum, som vi sannolikt alla känna till, nämligen att för några år sedan — och jag behöfver icke gå så synnerligen långt tillbaka i tiden — hände det, att denna kammares bänkar någon gång och icke så sällan voro tämligen glest besatta; det hände, att enstaka medlemmar af denna kammare voro borta i veckor, ja, kanske månader. Men sedan arfvode infördes äfven här, har detta förhållande ändrats; det var naturligtvis känslan af den förpliktelse, som låg däri.

Jag undrar nu, om icke detsamma skall blifva följden äfven härvidlag.

Herr Karlsson: Man har här i dag talat så mycket om olägenheterna för riksdagsmännen att bo långt ifrån hufvudstaden, när de skola fullgöra sitt uppdrag. Med den erfarenhet, jag har såsom närboende, vill jag tvärtom säga, att jag skulle anse det vara en fördel att under riksdagen hafva sitt hemvist långt ifrån den ort, där Riksdagen hålles. Man blir då mindre distraherad af de göromål, man har i hemorten. Man kan bättre ordna sig vid riksdagens början, så att man verkligen kan vara borta från hemmet. Bor en riksdagsman återigen nära riksdagsorten, har hemorten otaliga anspråk på en sådan riksdagsman, att han ideligen skall komma hem och utföra det ena eller det andra mer eller mindre viktiga uppdraget.

Af detta skäl och af de skäl, reservanterna förut anført yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
rätt för riksdagsman att
under riksdag
åtnjuta kostnadsfria resor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för riks-
dagsman att
under riksdag
åtnjuta kost-
nadsfriaresor
till och från
hemorten.
(Forts.)*

Herr *Clason* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 87:

Nej — 36.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 11 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

*Höjning af
anslaget till
tullverket.*

Uti punkten 11 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen ej mindre att, med godkännande af de utaf departementschefen förordade, i det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 13 januari 1911 närmare omförmälda ändringar i tullverkets stater, för år 1912 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 5,861,100 kronor, att såsom förslagsanslag utgå, hvarigenom anslaget till tullverket skulle höjas med 112,150 kronor,

än äfven medgifva, att för år 1912 till aföning åt de tjänstinnehafvare, hvilkas innehafvande befattningar antingen bibehölles i den nya organisationen eller därstädes ersattes med befattningar i lägre tjänstegrad, men hvilka komme att kvarstå å äldre stat, finge disponeras aföningarna vid motsvarande befattningar i den nya staten, samt

att för år 1912 till aföning åt tjänstinnehafvare, som behöfde förflyttas å indragningsstat, finge af de å anslaget till tullverket an-

visade medel användas så stort belopp, som motsvarade deras sammanlagda löner enligt 1910 års stat.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *E. Röing*, med instämmanden af herr *A. Ahlstrand m. fl.*, väckt motion (nr 112), däri föreslagits, att Riksdagen måtte höja det i Kungl. Maj:ts proposition begärda förslagsanslaget, i hvad det afsåge ortstillägg åt tullpersonalen, från 54,000 kronor till 175,000 kronor.

*Höjning af
anslaget till
tullverket.
(Forts.)*

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med afslag å herr Röings ofvannämnda motion, måtte

a) med godkännande af det vid förevarande utlåtande fogade förslag till utgiftsstat för tullverket för år 1912 (Bil. I) bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 5,856,900 kronor, att såsom förslagsanslag utgå, hvarigenom anslaget till tullverket komme att höjas med 107,950 kronor; samt

b) medgifva, att för år 1912 till aflöning åt de tjänstinnehafvare, hvilkas innehafvande befattningar antingen bibehölles i den nya organisationen eller därstädes ersattes med befattningar i lägre tjänstegrad, men hvilka komme att kvarstå å äldre stat, finge disponeras aflöningarna vid motsvarande befattningar i den nya staten, samt

att för år 1912 till aflöning åt tjänstinnehafvare, som behöfde förflyttas å indragningsstat, finge af de å anslaget till tullverket anvisade medel användas så stort belopp, som motsvarade deras sammanlagda löner enligt 1910 års stat.

Reservationer hade afgifvits af, bland andra, herr *A. G. L. Billing*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte öka den fasta begynnelseaflöningen vid tullförvaltartjänsterna af klass 4 från 4,000 kronor till 4,200 kronor, utgörande för 21 sådana tjänster 4,200 kronor samt att följaktligen tullverkets utgiftsstat skulle bestämmas till 5,861,100 kronor, hvarigenom anslaget till tullverket höjdes med 112,150 kronor.

Herr vice talmannen: När Kungl. Maj:t vid sistlidet års riksdag föreslog en ny löneroglering för tullstaten, innehöll den, bland annat, den bestämmelsen, att tullförvaltare af fjärde klassen och kontrollörer skulle hafva samma aflöning, 4,400 kronor. Riksdagen gjorde den förändringen häruti, att den afprutade 200 kronor å lönen för kontrollörer och 400 kronor å lönen för tullförvaltare af fjärde klassen. Således blef resultatet, att kontrollörerna fingo 4,200 kronor och tullförvaltarne af fjärde klassen 4,000 kronor. Motivet för Kungl. Maj:ts förslag, att dessa tjänstemän skulle vara lika aflönade, var framför allt det, att på det sättet det skulle

*Höjning af
anslaget till
tullverket.*
(Forts.)

ske en lämplig rekrytering från den ena ämbetsklassen till den andra, särskildt att kontrollörerna skulle se sig föranledda till att söka den mera själfständiga befattningen såsom tullförvaltare i fjärde klassen. Genom regleringen i fjol, hvilken var underkastad många svårigheter, vidtogos emellertid i ganska väsentliga stycken omändringar i Kungl. Maj:ts förslag, och det är ej att undra öfver, att därigenom insmugit sig ett och annat, som var mindre välbetänkt. Det har nu från alla myndigheters sida ansetts och också af Kungl. Maj:t påpekats i den kungliga propositionen, att bland oegentligheter i denna lönereglering, som medförde svårigheter eller åtminstone lade hinder i vägen för en önskvärd rekrytering, särskildt är detta, att man satte lönerna för tullförvaltarne af fjärde klassen lägre än för tullkontrollörerna. Därför har nu Kungl. Maj:t föreslagit, att dessa tullförvaltares löner skulle vara 4,200 kronor.

De skäl, som utskottet anfört emot Kungl. Maj:ts proposition härvidlag, synas mig vara mycket litet vägande, och därför anser jag mig icke böra ingå i någon slags vederläggning af desamma. Frågan är ju från ekonomisk synpunkt mycket obetydlig. Skillnaden mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag är 4,200 kronor, men om denna medför, att tjänsterna inom tullverket rekryteras på ett mera lämpligt sätt än med den nu fastslagna ordningen, bör det väl vara värdt 4,200 kronor. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Bellinder: Herr talman! Då löneregleringen för tullverket förra året här förelåg till afgörande, anslöt jag mig till en i Andra kammaren väckt motion, gående ut på, att den till riktigheten erkända principen, att tulltjänstemännen på dyrare orter borde aflönas bättre än på de orter, där de kunde lefva billigare, skulle utsträckas till betydligt flera orter, än som föreslaget var. Man hade nämligen föreslagit, att sådana dyrortstillägg blott skulle tillkomma tulltjänstemännen i Stockholm, vid Riksgränsen och i Haparanda. Motionen vann emellertid icke Riksdagens beaktande. Detta har gjort, att en stor del af de lägre tulltjänstemännen i riket hafva blifvit mycket bekymrade, för att icke säga missnöjda öfver denna utgång af frågan. Nu har det i år i Andra kammaren åter väckts en motion, gående i samma riktning, och man kan väl säga, att de yrkanden, som göras i denna motion, äro väl befogade, ty det kan ju icke vara riktigt, att man aflönar tulltjänstemän, som hafva mycket höga lefnadskostnader och som i allmänhet bo i folkrikare orter, lika med dem, som bo i mindre orter, där lifsmedel och andra förnödenheter äro billigare. Förut var förhållandet alldeles motsatt, innan löneregleringen antogs. Då hände det, att t. ex. en kammarskrifvare på en större ort kunde få ända till 800 kronor om året större aflöning än en kammarskrifvare på en mindre och billigare ort. Nu hafva tjänstemännen blifvit alldeles likställda med undantag af tulltjänstemännen på de tre nämnda

orterna. Detta kan icke vara rättvist, hvarken då man jämför tulltjänstemännen i samma grad sinsemellan, på dyrare orter och på billigare orter, och ej heller om man jämför tulltjänstemännen med tjänstemännen i det verk, som annars anses i löneförmåner böra vara jämnställt med tullverket, nämligen postverket. Där har denna princip om dyrortstillägg fått vida större utsträckning. Där hafva orterna med afseende på dyrheten att lefva indelats i fyra klasser, och där utgå större eller mindre dyrortstillägg till första, andra och tredje klasserna, men icke till fjärde klassen. Om nu något liknande komme att ske äfven i tullverket, tror jag, att det vore välbetänkt och riktigt, men för att detta skall kunna ske, fordras, att det förslagsanslag, som enligt nu föreliggande förslag skall utgå med 54,000 kronor, höjes till i rundt tal 175,000 kronor. Det är ju en rätt afsevärd summa, men då man tänker på, att det gäller tjänstemän, som hafva så viktiga uppdrag och göromål som att bevaka statens ekonomiska rätt och intresse emot enskilda, att omhänderhafva och redovisa ganska stora penningebelopp, som tillhöra staten, så anser jag, att staten i detta fall icke bör undandraga sig skyldigheten att se dem till godo, på sätt jag här förordat. Och då detta skulle kunna ske, om herr Röings med fleres motion af Riksdagen bifalles, så yrkar jag, herr talman, att Första kammaren lämnar sitt bifall till nyss nämnda motion.

Herr Jonsson: Jag skall taga mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag, och jag skulle kunna inskränka mig till att göra det på de skäl, som utskottet anført, men jag kan ju lägga till något därtöfver.

Det har sagts, att det skulle vara något oegentligt, att en kontrollör inom tullverket icke skulle kunna söka en tullförvaltareplats af fjärde klassen utan att få mindre aflöning. Det är sant, att så skulle blifva förhållandet, om en kontrollör skulle söka en sådan plats, men det är svårt att fatta, hvarför en kontrollör skall söka en fjärde klassens tullförvaltareplats, när han där ej kan få bättre aflöning, än hvad han har som kontrollör. Då är det tämligen klart, att tullförvaltareplatser i fjärde klassen böra de icke egentligen aspirera på. Äfven om man till exempel höjer upp aflöningen med 200 kronor för dessa tullförvaltare, som nu hafva 4,000 kronor i begynnelselön, så kan naturligtvis icke en kontrollör med någon fördel söka en sådan plats. Men vi hafva också 4 tullförvaltare af 5:e klass, hvilkas begynnelselön är blott 3,300 kronor, och till såväl dessa som tullförvaltareplatser af 4:e klass är det därför naturligtast att kammarskrifvare avancera. Och detta så mycket mera som ingen kontrollör finnes anställd på dessa tullplatser, men däremot ett betydligt antal kammarskrifvare. Men orsaken, hvarför utskottet bestämt motsatt sig att göra denna förhöjning på 200 kronor är, att man därmed rubbar en stat, som icke varit någon längre tid tillämpad. Och gör man det på ett håll, så är det lätt att se,

*Höjning af
anslaget till
tullverket.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
tullverket.*
(Forts.)

hvarthän det skall leda, ty tulltjänstemännen hafva nog många förespråkare, icke endast herr Bellinder, utan äfven andra, som gärna stå till tjänst med att framkasta förslag om förhöjning för åtskilliga kategorier af tulltjänstemän.

Beträffande herr Bellinders yrkande om bifall till herr Röings motion, så har han icke rätt, när han säger, att tullpersonalen skulle vara sämre lottad än tjänstemännen i posten, därför att posttjänstemännen hafva flera dyrortstillägg på flera platser än här är fråga om. Det beror på, hvilka inkomster i sin helhet dessa tjänsteklasser hafva. När man lägger till en tulltjänstemans lön de extra inkomster, som han har genom sportler, så kommer en tjänsteman i tullverket, som bör i aflöningshänseende vara likställd med en motsvarande tjänsteman i posten, trots det att posttjänstemannen har dyrortstillägg, fullt ut lika högt som posttjänstemannen beträffande inkomsten. Och när så är fallet, lär det väl icke vara skäl att införa en ny princip i denna stat, som är så ny och som icke varit föremål för egentliga klagomål från tullpersonalens sida, hvilka med fog kunnat göra sig gällande.

Jag anhåller sålunda om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Swartz: Den siste ärade talaren anförde såsom ett hufvudskäl för utskottets afstyrkande af Kungl. Maj:ts förslag med hänsyn till ändring af lönen för tullförvaltare af fjärde klassen, att man icke borde alltför snart rubba en så nyss fastställd stat som denna. Det är ett skäl, som jag till fullo senterar, och jag tror, att jag i princip gifvit ett fullgodt uttryck för denna min uppfattning, då jag icke velat gå med på åtskilliga förslag från generaltullstyrelsens sida i fråga om ändringar i den af fjolårets Riksdag fastställda staten för tullverket, ehuruval jag funnit skälen därtill vara talande, men anledningen har varit, att jag blott, då nödtvång föreligger vill föreslå ändringar i en så sent som i fjol fastställd stat. Det skälet synes mig emellertid icke vara bärkraftigt med afseende på den föreliggande punkten. Det är nog så, — åtminstone kan jag icke fatta det på annat sätt — såsom den förste ärade talaren sade, att vid den omändring, som Kungl. Maj:ts fjorårsförslag undergick i utskottet, gjorde sig en del förbiseenden gällande af fullt naturliga skäl, då omarbetningen af Kungl. Maj:ts förslag var så omfattande som den var. Ett af de mest påtagliga förbiseendena gjordes beträffande den nu föreliggande punkten. Det anfördes icke det ringaste skäl, hvarför man gjorde ändring i Kungl. Maj:ts förslag, som gick ut på, att kontrollörer och tullförvaltare af fjärde klassen skulle vara likställda, och hvarför man gjorde dem olika. Då intet skäl anfördes därför, må det förlåtas mig, att jag tror, att det icke fanns några skäl och att det sålunda var ett förbiseende. Ett förbiseende bör man rätta så snart som möjligt, och det är därför Kungl. Maj:t föreslagit detta i år.

Af de tre skäl, som i år anförts från utskottets sida, hvarför

man icke skall gå med på Kungl. Maj:ts förslag, är det första det, att statsutskottet förklarar, att dessa tjänster kunna utan olägenhet rekryteras med kammarskrifvare. Statsutskottet erkänner, att det går icke att få dessa tullförvaltareplatser rekryterade med kontrollörer, men säger, att de kunna utan olägenhet rekryteras med kammarskrifvare. Den siste talaren sade till och med, att de icke borde rekryteras med annat än kammarskrifvare. I denna del tillåter jag mig att hänvisa till hvad generaltullstyrelsen sagt om den saken, nämligen detta: »Följden häraf skulle uppenbarligen blifva, att såsom sökande till dessa tullförvaltaretjänster endast i sällsynta fall komme att anmäla sig andra tjänstemän än kammarskrifvare, ett förhållande, som styrelsen med hänsyn till den chefsställning, en tullförvaltare intoge, icke kunde finna tillfredsställande, helst vid flera af ifrågavarande tullplatser förekomme en icke obetydlig trafik och vid åtskilliga, såsom de fyra gränstullkamrarna, göromålen vore af en särskildt ansvarsfull och ofta mycket grannliga natur.»

Där har man sålunda ansett, alldeles i motsats till utskottet, att det finnes stora skäl ur flera synpunkter att rekrytera dessa platser med kontrollörer.

Jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att bland dessa tullförvaltaretjänster af fjärde klassen finns det fyra tjänster vid tullkamrarna på gränsen mot Norge. Veta herrarne, hvilka dessa tullkammare förestodos af förut? Jo, af kontrollörer. Man ansåg emellertid, att dessa platser voro af den betydelse, att de borde förestås af tullförvaltare. Man ändrade dessa platser från att vara kontrollörsbefattningar till att blifva tullförvaltaretjänster. Hvad hade emellertid detta för effekt på grund af utskottets förslag? Jo, helt enkelt, att om dessa tjänstemän fått vara kvar såsom kontrollörer, så skulle de i lön fått 200 kronor mera, men eftersom man ansåg platserna ansvarsfulla, fingo de 200 kronor mindre. Det är en effekt, som jag icke precis tror, att det finnes så mycken logik uti.

De här platserna af fjärde klassen äro helt andra än tullförvaltareplatserna af femte klassen. Såsom den föregående ärade talaren sade, kunna dessa tullförvaltareplatser af femte klassen i hvilket fall som helst icke blifva rekryterade med kontrollörer, och då måste det blifva så, att de tillsätjas med kammarskrifvare. Ja, det är alldeles riktigt. Men uti denna fjärde klass är det, efter hvad jag vill minnas, 18 stycken tullförvaltare, bland annat i Lysekil, jämte dem vid gränstationerna, och enligt den pointtabell, som upprättades utaf tullstatskommissionen i fjol och som var upprättad med hänsyn till vissa förhållanden, som invercade på bedömandet af betydelsen af de olika platserna, varierade pointen för *dessa* tullförvaltareplatser från 48,²⁸ i Lysekil, där den var högst, till 10,²⁶, där den var lägst. Inom femte klassen är det endast fyra stationer, och högsta pointtalet är där 5,⁷⁴. Stationerna inom den klassen äro

*Höjning af
anslaget till
tullverket.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
tullverket.*
(Forts.)

Piteå, Marstrand, Vadstena och Mem. Det är platser af långt mindre betydelse än dessa af fjärde klassen. Jag tror därför, att det är alldeles riktigt, när generaltullstyrelsen säger, att fjärde klassens tullförvaltningar äro af den beskaffenhet, att de borde rekryteras med kontrollörer.

Nu säger statsutskottet såsom andra skäl, att det blir tätare ombyte på tjänstemän, om man gör, såsom Kungl. Maj:ts föreslagit. Det resonemanget förstår jag icke.

Den ärade ordföranden på utskottsafdelningen tyckes betvifla, att utskottet sagt det, men då får jag väl peka på det. Det säger följande: »Ifrågavarande tullförvaltartjänster synas nämligen kunna utan olägenhet rekryteras med kammarskrifvare, och torde det vid sådant förhållande vara så mycket mindre angeläget att göra dessa tullförvaltartjänster eftersträfvansvärda för tullkontrollörerna som därigenom och då dylika tjänstemän icke äro anställda å de orter, där tullförvaltare af fjärde klass äro placerade, komme att föranledas tätare förflyttningar af tjänstemän inom tullförvaltningen, hvilket icke synes vara öfverensstämmande med den princip i motsatt riktning, som vid upprättandet af den nu gällande lönestaten för tullverket gjort sig gällande, särskildt ifråga om befattningar af mera själfständig natur.»

Jag får säga, att jag förstår icke riktigt detta, men jag skulle kunna förstå, om man sade motsatsen, ty det är klart, att om kontrollörerna hafva 200 kronor mer än tullförvaltare af fjärde klassen, ligger det nära till hands, att tullförvaltare af fjärde klassen skulle vilja söka sig kontrollörsbefattningar, och med de meriter, som de ha, kan icke gärna någon konkurrens komma ifråga, så att en sökande tullförvaltare måste få platsen, hvarigenom det sker en förflyttning, som eljes icke skulle hafva skett, om deras aflönningar varit lika.

Till sist säger utskottet, att en dylik löneförhöjning skulle i betänkelig grad förrycka proportionerna mellan aflöningsförmånerna för de olika klasserna af tullförvaltare. Ja, skillnaden varierar mellan 700 och 800 kronor. Hade Kungl. Maj:ts förslag tagits i föl, så hade skillnaden blifvit 800 kronor mellan alla klasserna. Nu är proportionen redan förryckt genom den ändring, som då gjordes. Nu är skillnaden i aflöningshänseende mellan tredje och fjärde klassens tullförvaltare 800 kronor, men den skulle blifva 600 kronor, och skillnaden mellan fjärde och femte klassens tullförvaltare skulle blifva 900 kronor. På grund af den stora betydelse, som fjärde klassens tullförvaltareplatser ha i jämförelse med femte klassens, tror jag emellertid icke, att skälet har någon som helst bärkraft. Man bör nog söka aflöna tjänsterna efter den vikt och betydelse, de hafva, äfven om därigenom de lägsta tjänsterna skulle komma att få stå något lägre ned på skalan.

Det är väl icke mycken utsikt till, att Riksdagen skall gå med på detta, ehuru väl jag får säga, att jag fortfarande håller fast vid

hvad jag i propositionen uttalat, att i detta fall synes mig den organisatoriska oegentligheten vara så stor, att man kan med ganska stor säkerhet antaga, att den kommer att medföra så betydande olägenheter vid rekrytering af denna klass, att man torde kunna räkna med detta såsom med en redan vunnen erfarenhet. Det vore därför bra, om Riksdagen redan nu ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Skulle emellertid icke så ske, så har jag ju alltid den tröst, som ligger uti utskottets slutord, som säga, att när den erfarenheten blifvit vunnen, så kommer ändring att ske.

Den erfarenheten kommer nog att i sinom tid vinnas.

Friherre Beck-Friis, Johan: Den, som erinrar sig fjolårets debatt om tullverkets organisation och löne reglering och minnes, med hvilken kraft herr statsrådet försvarade den kungl. propositionen, och med hvilken missbelåtenhet han tog emot de ändringar, som statsutskottet vågat sig på att föreslå, och särskildt den nedsättning i lönerna öfver lag, som statsutskottet föreslog, kan ju också inse, att herr statsrådet icke med vidare blida ögon sett på det resultat, till hvilket Riksdagen kom. Orsaken, hvarför en så pass kraftig nedsättning i lönerna vidtogs, var ju den, att statsutskottet var alldeles på det klara med, att, om Riksdagen hade bifallit Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, hade tullverkets tjänstemän fått en väsentligt mycket högre löneförbättring än hvad som tilldelats tjänstemännen vid löne regleringar af andra verk. Det påvisades ju äfven, att somliga löner inom tullverket skulle komma att mycket öfverträffa lönerna för mycket viktiga och med dem icke jämförliga tjänster i andra verk. Jag påminner särskildt därom, att det skulle blifvit ett par aflöningar, som hade kommit att öfvertiga den för generaldirektören i statskontoret.

Hvad den föreliggande frågan om lönerna för tullförvaltare angår, så voro intervallerna mellan dessa olika löner af Kungl. Maj:t i fjol föreslagna till 800 kronor. Genom den löne reglering, som af Riksdagen antogs, blefvo de 800 kronor mellan första och andra samt tredje och fjärde klassen och 700 kronor mellan andra och tredje samt mellan fjärde och femte klassen. Det blef sålunda någon förändring, men icke någon väsentlig. Man bibehöll i sin helhet ungefär samma proportion. Emellertid blefvo lönerna för tullförvaltare af fjärde klassen satta till 4,000 kronor i begynnelselönen och till 5,200 kronor som slutlön, under det lönerna för kontrollörerna sattes till 4,200 kronor i minimilönen och till 5,400 kronor i maximilönen. Det är nu denna sak, som Kungl. Maj:t egentligen påminner om och anhållit att få ändrad. Herr Olof Jonsson har nyss framhållit de viktiga skäl, som gjort, att utskottet icke ansett sig böra förorda en ändring i detta fall.

Olägenheterna kunna icke vara så stora, som herr statsrådet velat framhålla. Det är faktiskt så, att någon kontrollör icke finnes på en fjärde klassens tullstation, utan i så fall kommer han, om

*Höjning af
anslaget till
tullverket.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
tullverket.*
(Forts.)

han skall förestå en fjärde klassens station, att dit förflyttas. Det är kinkigare med förflyttningar inom tullverket än på andra håll — det skall jag strax återkomma till, när jag vänder mig mot herr Bellinder — därför att lönerna där äro satta mera efter förhållandena på de olika platserna än i någon annan stat.

Om vi se på kontrollörernas befordringsmöjligheter, så hafva de ett avancera till förste kontrollörer, hvaraf det finnes 18 stycken, till öfverkontrollörer, hvaraf det finnes 6, och så till tullförvaltare-tjänster i första, andra och tredje klassen; kontrollörerna äro 78 stycken. De hafva således avancemangsmöjligheter till rätt många högre platser. Det är då icke obilligt, om kammarskrifvarna, som äro 229 stycken, skulle kunna få denna rätten att avancera till tullförvaltare af fjärde klassen. Jag kan omöjligen finna att svårigheterna i den saken skola vara så stora, som af generaltullstyrelsen framlagts för Kungl. Maj:t och af Kungl. Maj:t inför Riksdagen.

Man har äfven sagt, att det skulle förhålla sig så, att en del tjänstemän, som förut varit kontrollörer och föreståndare vid några tullstationer, men till följd af löneregleringen blifvit tullförvaltare af fjärde klass, därigenom fått sina aflöningar minskade, men det exemplet passar icke, ty för den saken gälla öfvergångsbestämmelserna, så att någon löneminskning hafva de herrarne icke kunnat få vidkännas.

Jag skall också be att få med några ord bemöta herr Bellinder, som har yrkat bifall till herr Röings motion i Andra kammaren om en ökning af ortstilläggen. Jag instämmer mycket gärna med herr Bellinder däri, att ortstilläggens utsträckning i ett lönesystem är att föredraga framför det lönesystem, som nu är gällande för tullverket, men att lägga ortstillägg i större utsträckning på det nu fastslagna lönesystemet för tullverket än hvad som redan är gjort, anser jag skulle vara mycket orättvist.

Herr Bellinder jämförde tullverket med postverket. Herr Bellinder kunde också gjort en jämförelse med statens järnvägar, ty där är ortstilläggsystemet fullt genomfördt. Skillnaden är att vid statens järnvägar införts minimilöner, som beräknats efter förhållandena å billigare platser, och därtill kommer en ökning med ortstillägg öfver hela linjen. Men om herrarne vilja gå igenom och se på tullverkets utgiftsstater i den kungl. propositionen, finna herrarne att det står viss stationsort angifven vid en stor del af lönerna. Det står således beträffande tulltjänstemännen, att de hafva den eller den lönen och bo där eller där. Det går sålunda icke för sig att, såsom lönerna varit lagda och i fjol föreslogos att de fortfarande skulle vara lagda, lägga till ortstillägg, ty gör man det blir det en allmän löneökning. Att nu, då Riksdagen i fjol antog en ny lönestat för tullverket, hvilken trädde i kraft den 1 januari i år, gå in på en löneändring i en eller annan form, anser jag i alla fall vara synnerligen olämpligt. Det är gifvet, att det vid hvarje öfvergång från en organisation till en annan, från äldre till nyare lönestater, uppstår vissa

slitningar, som de personer, som skola utjämna dem, kunna finna otrefliga. Men den saken blir nog utjämnad, och jag tror att, när tullverket kommit mera in i den nya organisationen och de nya lönestaterna fått verka någon tid, det hela skall visa sig tillfredsställande. En del tjänstemän hade väntat sig högre aflöning än de fingo i fjol, och det är helt naturligt, att de försöka göra sig påmint.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt förekommit följande yrkande: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *vice talmannen*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom vid punkten afgifna reservation, hvilken öfverensstämde med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, och 3:o) af herr *Bellinder*, att kammaren, med bifall till den af herr Røing i ämnet väckta motionen, skulle i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 12—19.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

I punkten 19 af föreliggande hufvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till uppförande af ny byggnad till bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län, i enlighet med hvad öfverintendentsämbetet föreslagit, å extra stat för år 1912 bevilja 175,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf redan under innevarande år disponera 60,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom Andra kammaren väckta motioner, den ena (nr 115) af herr *B. Wilson*, som föreslagit,

att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts begäran om anslag å 175,000 kronor till anskaffandet af bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län ville besluta, i stället för fri bostad åt landshöfdingen i nämnda län, som hyresersättning anslå ett årligt belopp af 4,000 kronor, och att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och i hvad mån äfven åt öfriga landshöfdingar borde lämnas hyresersättning i stället för fri bostad, samt till Riksdagen inkomma med de framställningar, som af utredningen kunde betingas;

och den andra (nr 211) af herr *A. J. Hagström m. fl.*, hvilka hemställt,

att Riksdagen med afslag af Kungl. Maj:ts proposition i punkt

*Höjning af
anslaget till
tullverket.
(Forts.)*

*Anordnande
af ny bostad
åt lands-
höfdingen i
Västernorr-
lands län.*

Anordnande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län.
(Forts.)

19 under sjunde hufvudtiteln måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa förnyad utredning beträffande dels uppförande å centralt belägen tomt i Härnösand af ett nytt länsresidens, eventuellt innehållande jämväl landtmäterikontor, dels i samband därmed det gamla länsresidensets apterande för annat statsändamål eller försäljning af detsamma, samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, som af en sådan utredning kunde föränledas.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas;

b) att herrar Hagströms m. fl. motion måtte anses härigenom besvarad, samt

c) att herr Wilsons motion icke heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade afgifvits af herr *A. G. L. Billing*, greve *A. F. Wachtmeister*, herr *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *C. O. Taube* och friherre *H. C. Falkenberg*, hvilka af angifna skäl ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte till uppförande af ny byggnad till bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad öfverintendentsämbetet föreslagit, å extra stat för år 1912 anvisa 160,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf redan under innevarande år disponera 60,000 kronor; samt

b) att herr förenämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas; och

c) att herr Hagströms m. fl. ofvan omförmälda motion icke heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Vidare hade reservation afgifvits af herrar *J. T. Larsson* och *O. Björklund* mot motiveringen.

Herr statsrådet Swartz: Detta ärende, synes det mig, har råkat ut för en något egendomlig behandling. I föl föreslog Kungl. Maj:t att nytt landshöfdingsresidens skulle uppföras inom Härnösands stad på en tomt, som där fanns tillgänglig och i allo var lämplig. Då motionerades det i Andra kammaren om denna sak och pekades på, att den ytterligare borde utredas. Särskildt antyddes det, att det fanns en enskild bostad, beträffande hvilken man borde undersöka, om den kunde apteras till länsresidens, och Riksdagen afslog med anledning häraf Kungl. Maj:ts proposition och aflät en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville bland annat se till, om icke denna bostad kunde passa

för ändamålet. Detta har Kungl. Maj:t nu gjort. Kungl. Maj:t har uppgjort och för Riksdagen framlagt ett förslag i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen i fjol skref. Nu säger statsutskottet: detta är icke bra, vi vilja ha det såsom det framlades i fjol, ty någon annan mening kan jag icke inlägga i utskottets uttalande.

Under sådana förhållanden är det klart, att jag befinner mig i en svår position. Helst skulle jag vilja ha förslaget sådant som det framlades i fjol, men hellre än att det icke skall blifva någonting utaf, vill jag ha det som det nu blifvit framlagdt. Då uppstår frågan: huru skall man ställa sig i denna sak? Ja, den anmärkning, som utskottet riktar mot förslaget i år, är, att den ifrågavarande villan ligger för långt bort. Ja, den låg lika långt bort i fjol, som den ligger i år, och afståndet är icke så förskräckligt långt, ty det utgör endast 800 meter. För att åskådliggöra detta vill jag nämna, att det är lika långt som härifrån till statsministerns bostad och 50 meter längre än hvad jag har från min bostad till kanslihuset. Jag beskylls af mina kolleger för att bo alltför nära kanslihuset, så att jag får för litet motion, men detta beror ju på tycke och smak. Vidare säges det, att vägen är dålig. Detta erkänner jag, men det visste man ju om redan i fjol. Men hvad värre är, säges det, är att det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget är för dyrt, och att man därför bör komma med ett förslag om uppförande af landshöfdingebostad å en lämplig tomt inom staden, där kostnaden, efter hvad utskottet säger, blir afsevärdt lägre än den af Kungl. Maj:t nu föreslagna. Hvarför skulle då kostnaden kunna blifva lägre? Jo, därför att man kan ställa mindre anspråk i fråga om bostadens storlek och inredning. Vore icke denna passus i statsutskottets utlåtande, skulle jag för min del icke hafva något emot, att frågan underginge en förnyad utredning. Men denna passus synes mig vara af så betecknande natur att, om därmed menas, att man skall göra bostaden väsentligt mindre och uppföra länsresidenset efter en ny princip i jämförelse med den, som blifvit tillämpad öfverallt vid alla andra residens uppförande och bland annat så sent som år 1908 med afseende å residenset i Karlskrona, får jag för min del på det kraftigaste reagera häremot. Jag kan icke neka till, att redan den omständigheten, att utskottet i år liksom Riksdagen i fjol funnit den af Kungl. Maj:t föreslagna kostnaden vara alltför hög, har för mig framstått såsom något egenartadt i belysning af förhållandena under år 1908. Utan att en enda röst höjdes däremot vare sig inom statsutskottet eller inom Riksdagen, tillstyrkte statsutskottet och beslöt Riksdagen enhälligt att anslå 226,200 kronor till uppförande af landshöfdingebostad i Karlskrona. Jag får säga, att, då Riksdagen anslag så stort belopp till uppförande af landshöfdingebostad i detta lilla län, jag har svårt att förstå, hvad Riksdagen kan hafva emot en kostnad af 210,000 eller 175,000 kronor för uppförande af ett länsresidens i det vida folkrikare Västernorrlands län, där byggnadskostnaderna

Anordnande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län.

(Forts.)

Anordnande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län.
(Forts.)

äro högre än hvad de äro i Karlskrona. Skall man nu till på köpet pressa ned kostnaderna ytterligare under 175,000, ja, kanske under 160,000 kronor — reservanterna hafva prutat ned kostnaderna till 160,000 kronor, och statsutskottet anser, att ny landshöfdingebostad kan uppföras å en tomt inom staden för afsevärdt lägre kostnad än den Kungl. Maj:t föreslagit — kan jag icke finna, att detta går för sig på annat sätt än att bygga länsresidenset efter annan plan och princip än den, som hittills gjort sig gällande. Denna fråga åter anser jag hafva en synnerlig stor räckvidd, och för min del har jag mycket stora betänkligheter mot att framlägga något förslag, som är baserad på denna princip. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att vederbörande landshöfding personligen skulle tycka det vara trefligt att få en komfortabel bostad för sig och sin familj — något annat kan man icke få in under de premisser utskottet gått ut ifrån — men såsom representant för det allmänna, som ställer vissa pretentioner på herrar landshöfdingar, och ur synpunkten af länsbornas intresse kan jag icke finna det vara lämpligt att inaugurerå detta nya system. Är det således meningen att gifva ett direktiv i den riktningen, att ett förslag skall komma fram till uppförande af landshöfdingebostad, som helt och hållet afviker från hvad hittills ansetts nödvändigt, får jag säga, att ett sådant förslag synes mig vara förenadt med stora vanskligheter.

Nu säger utskottet, att det finnes äfven andra möjligheter. Utskottet tager upp frågan om användande af det gamla länsresidenset och beklagar, att denna fråga icke sammankopplats med frågan om beredande af ny bostad åt landshöfdingen. I föl gjorde Kungl. Maj:t detta, men då förmenades det icke vara bra. Emellertid håller jag gärna med om, att det är bra, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlade förra året, icke då blef antaget, ty förhållandena hafva nu blifvit annorlunda, och detta har också Kungl. Maj:t i sin proposition angifvit. Utskottet fäster uppmärksamheten på, att man bör taga i öfvervägande, huruvida det icke finnes utsikt till en förmånligare lösning af frågan än den, som innefattas i Kungl. Maj:ts förevarande framställning, och jag har ingenting att häremot invända. Däremot är det en del andra saker, som jag ber att något få uppehålla mig vid.

Beträffande anskaffande af lokaler för landtmäterikontoret framställer utskottet flera alternativ. Utskottet säger, att man bör undersöka, huruvida icke det i det nya landsstatshuset i Härnösand befintliga reservutrymmet är tillräckligt. För landtmäterikontoret behöfves ett utrymme af 250 kvadratmeter. Det reservutrymme, som fanns i det nya landsstatshuset, var dels 117 kvadratmeter och dels 40 kvadratmeter, hvilka varit upplåtna för landtränteriets behof. Hvad de 117 kvadratmeterna beträffar blefvo de ögonblickligen tagna i anspråk af landskansliet. Det upplystes redan af den förre landshöfdingen, herr Rudebeck, att det icke kunde bli något reservutrymme, och nu har det upplysts, att detta utrymme i sin helhet

tagits i anspråk. Hvad de 40 kvadratmeter, som finnas kvar, angår, äro de naturligtvis alldeles otillräckliga för här ifrågavarande ändamål.

Statsutskottet säger vidare, att, därest de åsyftade rummen ej skulle visa sig vara tillräckliga, man kan hyra i telegrafverkets hus. I detta hus finnas två lokaler, en på 132 kvadratmeter i bottenvåningen och en på 100 kvadratmeter i källarvåningen. Hyran för den förra lokalen är 2,250 kronor och för den senare 1,150 kronor. Lokalen i källarvåningen står icke i någon som helst förbindelse med den i bottenvåningen och är för öfrigt såsom källarvåning olämplig för det ändamål, som här åsyftas. Sålunda finnes det endast 132 kvadratmeter, som kunna användas, men detta räcker icke till, och således går det icke att i telegrafverkets hus inrymma landtmäterikontoret. Återstår så endast det tredje alternativ, som utskottet talar om, nämligen att på ett eller annat sätt skaffa ny lokal åt landtmäterikontoret. Utskottet säger, att man kan bygga landtmäterilokaler i samband med landshöfdingeresidens. Kungl. Maj:t föreslog i fjol, att landtmäterikontoret skulle förläggas i samma hus, där förste landtmätarens bostadsvåning skulle bli, ty då ville man begagna det utrymme, som fanns tillgängligt i en redan befintlig byggnad, men skall en helt ny sådan uppföras, tror jag icke det är lämpligt, om det kan undvikas, att bygga ihop lokaler afsedda för sådana saker som landtmäterihandlingar, kartor m. m. med bostadslägenheter. Man bör uppföra hvarje hus för sig, och det kan man göra inom samma tomt, å hvilken man möjligen kan få landshöfdingeresidens uppfördt, men icke blir kostnaden så billig. Jag för min del kan icke finna annat än att utskottet här gifvit ett direktiv, som å ena sidan pekar åt ett visst håll och å andra sidan åt ett rakt motsatt håll. Det ena är att skaffa bostad åt landshöfdingen och det andra att anskaffa lokaler för landtmäterikontoret och göra det billigt, och detta är två saker som icke gå ihop. Under sådana förhållanden förutser jag, att, om man vidhåller denna uppfattning, då frågan kommer tillbaka nästa år, stora meningsskiljaktigheter komma att göra sig gällande om, huru man skall lösa frågan. Ur denna synpunkt är jag för närvarande mera benägen att gå med reservanternas än statsutskottets, oaktadt reservanternas prutat ned 15,000 kronor. Af dessa 15,000 kronor skulle 5,000 gå bort på den grund, att man icke skulle bygga någon terrass. Jag vill nu säga, att terrassen icke endast är afsedd för prydnad, ehuru redan detta icke är att förakta, utan äfven afsedd att göra nytta, ity att i densamma skulle inrymmas landshöfdingens bränsleförråd. Utrymme för detta finge man, om någon terrass icke skall byggas, bereda på annat håll, hvadan någon besparing af 5,000 kronor icke låter sig göra genom terrassens slopande. Hvad de öfriga 10,000 beträffar säger utskottet, att Kungl. Maj:t beräknat kostnaderna för högt.

Ja, det är möjligt, och ingen blefve gladare än jag, om det

*Anordnande
af ny bostad
åt lands-
höfdingen i
Västernorr-
lands län.
(Forts.)*

*Anordnande
af ny bostad
åt lands-
höfdingen i
Västernorr-
lands län.
(Forts.)*

visade sig vara fallet. Men jag tror, att litet hvar af herrarna känna till, att, då det är fråga om gamla hus, det icke är möjligt att på förhand exakt kunna beräkna allt, utan både det ena och det andra extra arbetet kan visa sig erforderligt, och det är därför bra att hafva en marginal. Om icke något oförutsedt inträffar, tror jag, att reservanterna hafva rätt uti, att man kan bygga för billigare pris, och naturligtvis kommer allt som är möjligt att göras i den vägen. Jag anser mig emellertid tvungen att säga ifrån, att, när det är fråga om att bygga om gamla hus, kan man icke med lika stor relativ visshet lofva någonting, som när det är fråga om att bygga nya hus.

Med anledning af den skildring jag gifvit af förhållandena, sådana de te sig för mig för närvarande, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr Jonsson: Denna fråga tyckes, såsom herr statsrådet redan angifvit, gå i en cirkel och hvarken hafva början eller slut, om det skall fortgå på samma sätt som hittills. När i fjol en motionär i Andra Kammaren föreslog Riksdagen, att man borde se till, om icke en privat bostad skulle kunna inköpas och omändras för billigare kostnad än den då af Kungl. Maj:t föreslagna och detta nu skett, är samme motionär färdig att komma med ett nytt förslag. Nu skall man hyra lokaler åt landshöfdingarna och icke inköpa några sådana. Om utskottets förslag af Riksdagen antages i år, är jag tämligen säker om, att Kungl. Maj:t skall få mycket svårt att veta, huru Kungl. Maj:t skall förfara för att kunna framlägga ett förslag, som har utsikt att vinna Riksdagens bifall. Då Riksdagen förlidet år ansåg, att kostnaden för det då föreliggande förslaget var för hög och med anledning däraf begärde ny utredning, så kunde väl ingen tanke ligga närmare till hands än att följa de anvisningar, som i Riksdagens skrifvelse lämnats, nämligen att man i första hand skulle se till, om det icke fanns någon privat fastighet så beskaffad, att den med fördel kunde inköpas och omändras till en lämplig och bekväm landshöfdingebostad. Detta har nu skett, men nu säger man, att den ligger för långt ifrån landskansliet, och afståndet är, såsom förut sagts, 800 meter. Vidare säges det, att en del af vägen är något sumpig och smutsig och under vissa årstider svår att trafikera. Detta är sant. Ungefär 200 meter af vägen är så beskaffad, men den öfriga delen är lika fast och säker som den bästa stads gata. Vid sidan af den sumpiga delen af vägen finnes emellertid en trottoir af trä, som alltid är lika bekväm att passera, och det bör icke vara svårt för en person att flytta sig från det ena eller andra hållet utefter denna väg. Vid frågans behandling i statsutskottet i år erkändes det af alla, att priset för tomten, som innehåller ungefär 2 tunnland med en villabyggnad och två uthus samt vacker park och köksträdgård, är jämförelsevis billigt. Den var den ändring af villabyggnaden, som

skulle ske, som ansågs kosta alltför mycket, och detta tror jag delvis är riktigt. Reservanterna hafva satt ned det belopp, 115,000 kronor, som beräknats utgå för tillökning af villan, till 100,000 kronor. Såsom skäl, hvarför detta skulle låta sig göras, har man anfört, att man kunde slopa terrassen, som man föreslagit skulle byggas å ömse sidor om villan och att äfven andra förenklingar skulle kunna äga rum. För att visa, huru det ställer sig med beräkningarne i detta fall, vågar jag angifva några siffror, hvilka torde klargöra för hvar och en, att vi här hafva en prutmån så det förslår, om man vill begagna sig af den. I kostnadsförslaget har upptagits 6,000 kronor till vatten- och afoppsledningar, och detta har troligen skett i tanke på, att inga sådana ledningar funnos. Men detta är icke riktigt, ty det finnes i villan både vatten- och afoppsledningar, som kunna kompletteras för tillbyggnaden, och här hafva vi sålunda en post, som till största delen kan tagas bort. Vidare är det fråga om elektriska ledningar i lokalerna. Det säges, att äfven elektrisk belysning icke finnes, och jag är icke säker på, huru härméd förhåller sig, men jag har hört sägas af en person, som är inne förhållandena, att elektrisk belysning funnits åtminstone för några år sedan. För anläggning af en terrass, hvarom jag redan talat, har beräknats 5,000 kronor, men dessutom har man upptagit 4,500 kronor för grusning af gårdsplanen. Denna gårdsplan är emellertid så väl underhållen och grusad, att härför behöfves mycket litet. Det enda man egentligen behöfver göra är att bortföra det grus och den jord, som rifves upp vid grundgräfningen för tillbyggnaden, men detta blir en enkel bagatell, som icke spelar någon roll. Vidare är förslaget baserat på att de kakelugnar, som finnas, skola rifvas ned och ersättas med centraluppvärmning. Då detta icke är af någon större fördel för dem, som skola bo i villan, tycker jag det är synd att taga bort kakelugnarne, ty säga hvad man vill, äro dock kakelugnar både mera hygieniska och trefliga än centraluppvärmning. För införande af centraluppvärmning har man beräkrat 6,000 kronor, och denna höga siffra beror på, att kanaler för värmeledningen skola huggas in i väggarna, och de många rubbningar, som följa med den saken, göra, att det blir dyrt. Om man i stället från köket, som ligger i bottenvåningen, sökt arrangera värmeledning till de nya rummen, hade priset kunnat nedsatts högst betydligt. Såsom exempel på att man tagit till så att det räcker och blir öfver vill jag nämna, att trots det att både fönster och dörrar i villabyggnaden befinna sig i fullgodt skick, så har i förslaget upptagits öfver ett hundra nya fönster och öfver nittio nya dörrar. Arkitekten, som gjort upp kostnadsberäkningen, har antagligen trott, att alla fönster och dörrar behöfde göras nya, men då nu sannolikt största delen af dem fortfarande kunna användas, kunna betydliga besparingar äga rum. Jag tror mig således med trygghet kunna påstå, att den ändring af villan, som enligt ritningar och arbetsbeskrifning skulle äga rum, kan utföras för min-

*Anordnande
af ny bostad
åt lands-
höfdingen i
Västernorr-
lands län.
(Forts.)*

Anordnande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län.
(Forts.)

dre än 100,000 kronor och att man icke behöfver frukta att någon brist skall uppstå.

Ehuru Riksdagen väl knappast kommer att bifalla reservationen, enär ingen af utskottets ledamöter från Andra kammaren anslutit sig till densamma af skäl, såsom jag förmodar, att de tycka det är trefligare att valsa fram och tillbaka med denna byggnadsfråga i flera år, skall jag dock be att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr statsrådet började med, att hans position i denna fråga vore svår, och jag skall bedja få meddela, att den var så äfven för statsutskottet, ty vi hade, såsom man säger, ett litet föregående, som det varit bäst att vara af med. Förhållandet var, att när i fjol den kungl. propositionen framlades om byggande af bostad för landshöfdingen i Härnösand för en kostnad af 210,000 kronor, meddelades i motion från Andra kammaren samt också under hand, att alldeles bredvid staden skulle finnas en synnerligen lämplig, treflig och bra villabyggnad af sten, som kunde få inköpas för 60,000 kronor. Då vi nu icke voro vidare öfverens om, att ny bostad för landshöfdingen borde byggas, och äfven från andra håll hörde, att det gamla residenset icke var så absolut färdigt att slopas, ansågo vi lämpligt föreslå Riksdagen att afslå den kungl. propositionen, och det påpekades äfven, att man borde se på den omordade villan. Kungl. Maj:t uppdrog åt den föregående ärade talaren att tillsammans med öfverintendenten resa upp till Härnösand för att se på denna villa, och det befanns då, att den var till salu samt att läget var godt och vackert, ehuru icke vidare förmånligt, ty villan ligger en kilometer utanför staden åt det håll, dit staden icke har sin utveckling, utan mer på baksidan af staden. Vägen, som leder dit, är vidare i regeln smutsig, ty den går öfver delvis låg och sumpig terräng. Herr Olof Jonsson förordade också, att det skulle utläggas en trottoir. Emellertid vill jag emot herr statsrådet säga, att det är icke fullt lämpligt att påstå, att man går denna väg lika lätt som man går från Brunkebergstorg ner till kanslihuset. Denna väg är stenlagd, och det gör rätt stor skillnad.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit, att villan skulle inköpas, och hade det kunna vara punkt därmed, torde saken hafva varit klar. Men därtill kommer ett kombineradt reparations- och ombyggnadsförslag på 115,000 kronor, och den föregående ärade talaren har under utredningen varit med om att acceptera detta kostnadsförslag. Redan i statsutskottet ansåg han sig kunna pruta ned detta belopp med 15,000 kronor, och hans reservation innehåller således, att villan skulle repareras för 100,000 kronor, hvarjämte, om jag icke missuppfattade hans anförande, han nu hade förslag om ytterligare åtskilliga afprutningar. Således, denna sak i och för sig tycks icke vara fullt mogen, men det finnes äfven andra omständigheter att taga i betraktande vid frågans lösning, och det är nog därför som statsutskottets motivering pekar åt flera håll. Jag skall, när en

erhålla en lämplig bostad för landshöfdingen å en centralt belägen plats i staden, synes ytterst osannolik», och reservanterna hemställa därför om anvisande af 160,000 kronor för uppförande af dylik bostad. I utskottets utlåtande heter det däremot:

»På grund häraf och då det icke synes utskottet omöjligt att för en afsevärdt lägre kostnad än den med Kungl. Maj:ts förslag förbundna med mindre anspråk i fråga om bostadens storlek och inredning erhålla en för sitt ändamål fullt lämplig och tillräcklig landshöfdingebostad å en central eller åtminstone från landshöfdingens ämbetslokaler mindre aflägsen plats inom staden, har utskottet icke kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.»

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade, att vi här stå inför skiljevägen och att frågan nu bör afgöras. Det gäller, huruvida vi skola fortgå på samma väg som hittills eller lägga om och således ställa mindre fordringar på en landshöfdingebostad, och herr statsrådet ansåg för sin del, att då Riksdagen så nyligen som år 1908 handlat i öfverensstämmelse med den gamla grundsatsen, fanns det icke skäl att nu göra ändring. För min del tror jag verkligt, att det är skäl att här göra en ändring. Om man, hvarje gång det blir fråga om att bygga hus, skulle säga: förra gången följde vi den gamla principen och böra följaktligen äfven nu göra det, kan man aldrig komma ifrån en gammal praxis. Någon gång måste, enligt min uppfattning, den principiella frågan tagas upp till afgörande. Därvid ligger spörsmålet för mig sålunda: Landshöfdingeflöningen uppgår till 13,000 kronor. Det är hvad staten består, och äfven om man tänker sig denna aflöning väsentligt högre, hvilket för mig framstår såsom ett naturligt billighetskräf, är det tydligt, att vi icke böra gifva landshöfdingen en bostad, som står i skridande motsats till de medel, han har till sitt förfogande att lefva på. Ty då blir hans ställning i ekonomiskt afseende synnerligen otillfredsställande. Vi måste komma ihåg, att när en landshöfding tillträder sitt ämbete och får sin stora lokal på minst 20 rum, måste han, ehuru kanske icke i besittning af någon afsevärd privat förmögenhet, dock möblera upp dessa rum efter det sätt, hvarpå folk i hans ställning bruka möblera. Han får då låna pengar för detta ändamål, eller, om han har ett litet kapital, lägga ner det i möblerna. Sedermera tillkomma utgifter för värme, belysning och tjänstefolk, och huru dessa 13,000 kronor då blifva reducerade, är ju alldeles uppenbart. Äfven om hans aflöning höjes, blir ställningen för honom ganska betungande. Men hvad som är allra värst: allmänheten har åtskilliga pretentioner och det är just dem han icke kan fylla. Det talas i betänkandet och i den föregående utredning, som anföres i Kungl. Maj:ts proposition, om att med afseende på den representationskyldighet, som åligger en landshöfding, kräfvos en bostad, sådan som den föreslagna. Jag tror att den representationsskyldighet, som åligger eller sedan gammalt har ålegat landshöfdingar, måste förändras. Det måste blifva nya former i detta hänseende, såvida vi icke be-

Anordnande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län.
(Forts.)

Anordnande
af ny bostad
åt lands-
höfdingen i
Västernorr-
lands län.
(Forts.)

stämman af öfningen så, att den blir af helt annan storlek än för närvarande, och det tror jag icke att Riksdagen är benägen att göra. Man måste göra umgängeslivet enklare, och jag tror sannerligen icke, att någon, vare sig allmänheten eller landshöfdingen, skulle förlora därpå.

Hur skall man nu handla i föreliggande fråga? Reservanternas förslag kan jag för min del icke biträda; det går ut på ett belopp af 160,000 kronor, och jag kan icke komma ifrån, att det förefaller mig, som om den föreslagna bostaden skulle vara mindre lämplig. Att i allo biträda utskottets förslag har sina betänkligheter, sedan herr statsrådet visat oss, huru svårt det är att komma till rätta med hvad utskottet egentligen vill. Jag tror således, att man får försöka med en alldeles ny väg. För mig ligger saken väsentligen så, att jag ännu icke uppgifvit hoppet om möjligheten att kunna reparera det gamla residenset. Det har talats om en gata, som skulle utläggas öfver den nuvarande tomten, men en ärad ledamot af denna kammare har enskildt nämnt, att det talades härom redan i hans ungdom, och han är till och med lika gammal som herr Nyström. Jag är sålunda af den mening, att man bör försöka att hjälpa upp det nuvarande residenset. Att taga utskottets motivering blir vid sådant förhållande svårt, då utskottet fortfarande i viss mån håller fast vid den gamla uppfattningen, att det gamla residensets reparation icke är lämplig. Skulle den emellertid visa sig olämplig, bör det utredas, om man icke kan bygga billigare än för 160,000 kronor och ändå få en för ändamålet lämplig landshöfdingebostad. Jag vågar med stöd af anförda hemställa om bifall till utskottets förslag, men med strykande af utskottets motivering för att lämna Kungl. Maj:t tillfälle att på bästa sätt komma fram med ett nytt förslag.

Herr Larsson, Jacob: Jag har antecknat mig som reservant mot utskottets motivering och hade naturligtvis tänkt att redogöra för de anmärkningar, jag hade att framställa mot densamma. Nu får jag tillkännagifva, att jag fått den angenäma öfverraskningen, att alldeles samma synpunkter jag ämnat framhålla gjorts gällande af den siste ärade talaren, och ber således att få inskränka mig till att instämma i hans yrkande.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande punkt yrkats: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o af herr Trygger, att utskottets hemställan skulle bifallas med uteslutande af motiveringen; och 3:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Billing m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Tryggers yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 21—29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

*Om understöd
åt lokala för-
eningar för
svensk hem-
slöjd.*

I två lika lydande motioner, väckta den ena (nr 40) inom Första kammaren af herr *H. Fahlén m. fl.* och den andra (nr 114) inom Andra kammaren af herr *A. J. Hagström m. fl.*, hade föreslagits, att Riksdagen behagade anslå ett belopp af 15,000 kronor att på villkor, som af Kungl. Maj:t bestämdes, som understöd tilldelas i landet verkande lokala föreningar för svensk hemslöjd.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda grunder hemställt, att herrar Fahléns m. fl. och Hagströms m. fl. förevarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrar *J. T. Larsson, O. Björklund, A. Wiklund, K. Starbäck* och *C. J. Öberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till de i ämnet väckta motionerna, måtte på extra stat för år 1912 bevilja ett belopp af 15,000 kronor att på villkor, som af Kungl. Maj:t bestämdes, som understöd tilldelas i landet verkande lokala föreningar för svensk hemslöjd.

Herr Fahlén: Vid föregående riksdag hade jag tillåtit mig att väcka en motion af hufvudsakligen samma lydelse som i år. Den blef då af statsutskottet afstyrkt och icke heller af Riksdagen bifallen. Denna senare omständighet berodde väl i sin mån därpå, att jag och öfriga motionärer i ämnet, i anledning af de skäl, som statsutskottet ur statsfinansiell synpunkt hade anført mot motionen, ansågo oss icke böra yrka bifall till densamma. Men det varma understöd, som kommit motionen till del, såväl från auktoritativt håll inom riksdagen som från med förhållandena väl förtrogna personer ute i landet, och den uppfattning man fick under förhandlingarna, att stämningen i denna kammare icke var ogynnsam mot motionen, har föranledt mig jämte en motionär i Andra kammaren med understöd af andra riksdagsledamöter att äfven i år framlägga motionen.

Jag hade förra riksdagen tillfälle att något närmare belysa innebörden af motionen, och jag skall icke besvära kammaren med att i år upprepa hvad jag då tillät mig yttra eller att med någon omskrifning söka säga detsamma. Jag är förvissad, att det här rör sig om saker, som äro för enhvar eller åtminstone de flesta af kammarens ledamöter, som hafva någon närmare kannedom om förhållandena ute på landsbygden, så väl bekanta, att det icke kan vara erforderligt att spilla många ord på en sådan närmare utveckling af saken.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.*
(Forts.)

Emellertid har jag fått mottaga åtskilliga uttalanden från håll, där man med mycket intresse följt denna frågas behandling i Riksdagen, och dessa uttalanden innehålla åtskilliga punkter, som äro väl ägnade att belysa frågan, så att jag skall verkligen be att få anföra ett par af dessa uttalanden. Det är en synnerligen objektiv framställning af ifrågavarande intressen, som förekommer i en tidsskrift, där det framhålles, hurusom den gamla hemslöjdsverksamheten af väl kända förhållanden på sin tid trängdes tillbaka för fabriks- och annan liknande verksamhet. Men det framhålles också, hurusom tidpunkten, särskildt med hänsyn till önskvärdheten att försöka draga folket tillbaka till landsbygden eller åtminstone bevara dem där, just nu måste anses synnerligen lämplig. Det göres jämväl en liten utredning rörande den omfattande verksamhet, som i vissa delar af vårt land pågår just för detta intresses befrämjande äfvensom rörande den omfattning, som hemslöjdsverksamheten där fått.

Jag skall be att få anföra några uttalanden i det hänseendet. Det nämnes t. ex., att i södra Västergötland uppgår för närvarande produktionen af linne- och bomullsväfnader till mellan 9 och 12 miljoner meter årligen. Och det säges vidare, att korgtillverkningen i Kristianstads län uppgår till ett årligt värde af cirka 75,000 kronor. Våmhus socken i Dalarne exporterar årligen korgmakeriarbeten för omkring 100,000 kronor, och statistiken visar beträffande korgarbeten och borstbinderiarbeten mot en import af cirka 56,000 kronor en export om cirka 235,000 kronor, förutom den korgslöjd, som användes för landets eget behof.

Det framhålles slutligen, huru t. ex. den för Västernorrlands län ofantligt viktiga hemslöjd, som omfattar linneväfnader, på 1840-talet lämnade en inkomst af 700,000 kronor, men år 1895 hade denna inkomst nedgått till 10,000 kronor. Och det är verkligen så, att hvad särskildt den sista verksamheten beträffar, som jag är i tillfälle att något närmare känna till, behöfver den ett kraftigt understöd, för att icke rent af den konstskicklighet, som innefattas i denna verksamhet, skall helt och hållet dö ut. Det är ju uppenbart, att den icke kan återföras till den omfattning, som den tidigare hade, men lika säkert är det, att det kan göras ofantligt mycket för att i någon mån vidmakthålla den.

En författare säger, att hemslöjden äger sådana betingelser af yppersta art att blifva en källa till ny kraft, ny trefnad och nytt välstånd för vår jordbrukande befolkning — om den ledes i rätt riktning och vinner lämpligt afpassadt understöd.

Ett liknande uttalande träffar jag på annat ställe, där det säges: »Hemslöjd och landtbruk äro som bror och syster. Landtbruket är ju ett säsongyrke; genom hemslöjden utfylls tiden på ett fostrandé sätt, och om det ges de unga tillfälle att få en egen liten inkomst på detta sätt, så blir inte längtan ut — bort till staden eller Amerika — lätt väckt».

Åter en annan författare säger: »Ett nödvändigt villkor för

småbrukens existensduglighet är hemslöjden». Och jag ber att få framhålla, att dessa framställningar äro i högsta grad objektiva och förutsättningslösa.

Jag skall nu endast tillåta mig att med några ord beröra den motivering utskottet har fogat till sitt afstyrkande af motionen. Utskottet upprepar först hvad det sade i fjol. Först säges det, att den verksamhet, som här är i fråga, är inom landets olika delar af så skiftande beskaffenhet, att landstingen och hushållningssällskapen eller eventuellt kommunerna syntes vara bäst skickade att bedöma de understöd, som för ändamålet borde komma de olika orterna till del. Det är alldeles riktigt, åtminstone hvad beträffar hushållningssällskapen; och jag förmodar, att ingen har någon annan mening, än att just dessa organisationer skulle vara lämpliga att bedöma behofvet af de anslag, som eventuellt böra komma dem till del. Men det kan väl icke vara något skäl för att afstyrka framställningen. Snarare skulle man kunna använda det såsom skäl för att tillstyrka densamma. Mig förefaller det, som om syftemålet bäst skulle ernås, just genom att det omhänderhades af personer i de olika bygderna, som måste vara framför andra förtrogna med förhållandena och bäst kunde lämpa dessa förhållanden efter de olika lägligheter, som kunde erbjuda sig, och jämväl taga nödig hänsyn till utgifternas begränsande. Ett annat skäl är nödvändigheten af statsutgifternas begränsning. Ja, i fjol accepterade jag gärna det skälet och afhöll mig också, som sagdt, från att göra något yrkande på bifall till motionen; men jag kan icke finna, att det skälet i år kan hafva samma betydelse som då. Jag skulle också gärna vilja ifrågasätta, huruvida det öfverhufvud taget är något starkt skäl detta, ty här föreligger ju ostridigt ett förslag att stärka ekonomien i landet, och det kan icke vara något skäl att då det gäller främjande af sådana önskemål, åberopa nödvändigheten att begränsa statens utgifter under alla förhållanden.

Det tillkommer ytterligare ett skäl i år, nämligen att det begärda bidraget skulle vara så litet, att ett understödjande af hemslöjdsverksamheten skulle kunna ske i allenast ringa omfattning. Det kunde öfersättas med att statsutskottet helst sett, att anslags-äskandet rört sig om större belopp. Nu tror jag, att icke heller detta är riktigt. Det är icke meningen och bör icke vara meningen, att staten skall taga hand om denna rörelse. Hvad staten skulle göra, är allenast att gifva sitt erkännande åt verksamheten i landet, men det hufvudsakliga stödet skulle komma från de olika orterna. Statens anslag är föreslaget litet, såsom det bör vara. Dess uppgift skall vara att locka fram intresset och möjliggöra, att det sprider sina verkningar i större omfattning, än hvad det nu kan. Säkert är enligt min uppfattning, att, om staten vill gifva ett sådant erkännande åt denna verksamhet, den kommer att blomstra upp och få vida större omfattning, än den för närvarande har. Jag vill gärna tro, att utskottet icke för starkt skall hålla på sin mening.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

Jag drager den slutsatsen af den motivering, som förekommer i dess betänkande, och jag vågar uttala den förhoppningen, att kammaren icke skall ställa sig afvisande mot denna behjärtansvärda motion. Jag tror, att genom ett bifall till densamma skall skapas möjlighet att främja ett större resultat, än hvad man vid första påseendet kan vara villig antaga. Därför tillåter jag mig vördsamt yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Friherre Beck-Friis, Johan: Det är icke vidare roligt att uppträda och yrka bifall till utskottets framställning i föreliggande fråga, då denna är sådan, att man ju måste skänka densamma det allra varmaste intresse, men jag kan dock icke underlåta att komma med ett sådant yrkande, d. v. s. om afslag på herr Fahléns motion. Jag delar i allo det intresse, som jag tror samtliga kammarens ledamöter hysa för hemslöjden, och jag inser dess stora vikt och betydelse, särskildt för hemmet, men jag har nog också den känslan, att hemslöjden blifvit alltmer och mer reducerad till en verksamhet uteslutande för hemmen, och att den endast i mycket få fall kan lyckas hålla sig uppe såsom en lönande affär. Hemslöjden har mycket svårt att taga upp konkurrens med industrien. Därpå hade vi just ett exempel i hvad herr Fahlén sade, då han nämnde att från Västernorrlands län — jag minns icke hvilket år — det exporterats linneväfnader för 700,000 kronor, under det nu afsättningen af dylika väfnader icke är mera än för 10,000 kronor. Det beror på att hemgjorda väfnader ställa sig dyrare än maskinnässigt tillverkade, men jag vill visst icke för denna sak säga något ondt ord om hemslöjden, tvärtom, kan det ske, så bör den upprätthållas. För mig ställer sig i alla fall denna sak så, att den kan ses från tvenne principiellt olika ståndpunkter; den ena är, att det bör öfvervägas, huruvida staten verkligen bör gifva sig in på understödjande af den enskilda hemslöjden, eller om detta icke bör öfverlätas åt den enskilda verksamheten samt ortsmyndigheterna. Vill man, att staten skall biträda vid hemslöjdens främjande, har man också olika vägar att gå, antingen såsom nu sker, nämligen att staten lämnar ett anslag af 15,000 kronor — och det kan ju ökas — till föreningen för svensk hemslöjd, som arbetar på att skaffa afsättning för hemslöjdsalster. Så har jag också tänkt på, att staten bidrager äfven på annat sätt: då staten numera understöder en sådan anstalt som skolan vid Rimforsa, som utbildar lärarinor, hvilka gå ikring bland småbrukare och landthem, dessa lärarinor lära sig äfven en del hemslöjd för att sprida undervisning härom i hemmen. Enligt herr Fahléns förslag skulle det ske därigenom, att staten gifve direkt understöd till vissa föreningar. Han säger i motionen,

att understödet skulle lämnas på de villkor, Kungl. Maj:t finner för godt att föreskrifva, men det kan ju vara ganska svårt att säga, hvad Kungl. Maj:t kan finna för godt att föreskrifva. Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t kunde bestämma, att statsbidraget skulle utgå med lika belopp och under samma villkor som de understöd, hvilka lämnas af landsting och hushållningssällskap till de olika föreningarna. Det är icke svårt att inse, att, om lika mycket skulle lämnas från staten som från de sistnämnda, 15,000 kronor icke skulle räcka långt. Vi hafva 24 län i vårt land, och jag är öfvertygad om, att de belopp landstingen och hushållningsskapen lämna till hemslöjden i många län äro ganska stora, och kommer man sedan till de enskilda föreningar, som jag bestämdt vet finnas i åtskilliga län för hemslöjdens understödjande, finner man, att de 15,000 kronorna blefve som en droppe i hafvet. Vill således Riksdagen slå in på denna väg och lämna direkt understöd, får nog Riksdagen också tänka sig ett betydligt större belopp. Det förvånar mig endast, att herr Fahlén, då han föreslår att Kungl. Maj:t skulle föreskrifva vissa villkor, icke gjort någon utredning åtminstone om de summor, som från landsting och hushållningssällskap nu lämnas till slöjdföreningar i länen; det hade åtminstone kunnat vara någon liten ledning. Men så är det en sak till att lägga på minnet, och det är, att hemslöjden, som i alla fall ställer sig rätt dyr, nog därför måste hållas, om jag så får säga, inom så billiga gränser som möjligt, och det sker lättare, om landets hemslöjd får försöka att reda sig själf eller med endast det understöd, som kan komma att lämnas i respektive orter, och under ledning af intresserade personer i dessa orter. Jag har med detta velat visa att, huru stora sympatier jag än har för hemslöjden, man ändå måste ställa sig ganska betänksam, innan man gifver sig in på den väg herr Fahlén föreslagit, och att det belopp herr Fahlén föreslår, 15,000 kronor, under inga förhållanden torde visa sig vara tillräckligt. Skall ett sådant understöd från statens sida göra någon nytta, bör det många gånger om ökas. Jag anhåller således, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Det förvånade mig alldeles icke, att den föregående ärade talaren började med att gifva tillkänna, att det varit med en viss svårighet han kommit till den ståndpunkt, som han intagit, då han ju säger sig vara varmt besjälad af intresse för den svenska hemslöjden. Jag är också synnerligen intresserad af vår hemslöjd, men jag har icke kunnat på hemslöjden lägga den där nyktra nyttighetssynpunkten, som tyckes hafva varit den, som föresväfvat utskottsmajoriteten. Jag är alldeles ense med den föregående ärade talaren därom, att vår hemslöjd aldrig kan komma att intaga plats såsom någon näringsgren, som skall kunna stå på egna fötter. Det kan icke vara tal om hemslöjd såsom vinstgifvande affär. Men just därför att hemslöjdsalstren icke under några

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.*
(Forts.)

förhållanden kunna täffa med de billigare fabriksalstren, just därför är det af så stor betydelse, att dessa föreningar, som verka för den svenska hemslöjden, få allt det understöd från det allmänna, som kan komma dem till godo. Nu frågade den föregående ärade talaren: »skall verkligen staten understödja denna hemslöjds-verksamhet? Är det icke det riktigare, att de särskilda lokala korporationerna såsom landsting, hushållningssällskap o. s. v., hvar å sin ort, understödja detta lokala intresse? Nej, jag tror verkligen, att här finnes skäl för staten att inskrida. Jag kan icke se, att det intresse, som inom skilda landsdelar uppstått för främjande af hemslöjden, bör betraktas såsom ett lokalintresse. Det är alldeles riktigt, såsom utskottet säger, att dessa intressen inom de olika landsdelarna äro af skiftande beskaffenhet. Men det beror just därpå, att det material, hvarmed dessa föreningar arbeta, är af skiftande beskaffenhet, och det är just föreningarnas stora uppgift att tillvarata sådant, som är ett uttryck för gammal säregen kultur inom de olika landsdelarna. Men detta är icke något lokalintresse, ty alla de inom de olika landsdelarna arbetande föreningarnas verksamhet är icke annat än olika led i arbetet för ett stort riksintresse, ett kulturintresse af största betydelse. Och därför anser jag, att det bör af staten understödjas.

Nu säger man, att om ett understöd skall vara af någon verklig nytta, kräflves det mycket större belopp än det ringa, som här ifrågasättes. Den frågan vill jag lämna obesvarad i det skick, hvori ärendet nu föreligger. Jag var inom utskottet af den meningen, att det riktigaste hade varit att med anledning af motionen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och under hvilka villkor bidrag af allmänna medel skulle kunna tillgodokomma lokala föreningar, som arbeta för hemslöjden. Men då denna mening icke vann tillslutning, har jag ansett det vara enklast och riktigast att reservationsvis yrka bifall till motionen. Det är väl icke riktigt, att då det begäres ett till siffran bestämdt belopp för ett ändamål, som man anser fullt behjärtansvärdt, man afslår detta af det skäl, att det icke räcker, att det skulle behöfvas mycket mer. Är det icke då rimligare, att om man anser ändamålet förtjänt af understöd, och det belopp som begäres är så synnerligen blygsamt som det ifrågavarande, man då beviljar detta belopp? Skulle det visa sig, att de lokala hemslöjdsföreningarna komma att få så stort verksamhetsområde och vinna sådan anslutning i vårt land — hvilket jag både tror och hoppas — att det kräflves större belopp, får den dagen hafva den sorgen. Men att man, därför att det gäller en verksamhet, som vi alla hoppas skola taga stor omfattning och komma att fylla en stor och viktig kulturuppgift, hvilken framdeles kommer att kräfva mera bidrag, skall säga nej, förefaller mig icke vara riktigt. Därför ber jag att få yrka afslag på utskottet hemställan och bifall till reservationen.

Herr Rudebeck: Då denna fråga förra riksdagen förekom, yttrade jag mig i densamma för understödjande af den då framlagda motionen och jag har i år biträdt den nu afgifna motionen, hvilket herrarna finna ådagalägga, att jag har ett särskildt intresse för denna fråga.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

Under den tid för några år sedan, då jag hade min verksamhet inom ett af de norrländska länen, gjordes från svenskar i Amerika en framställning om medverkan till uppbyggande i Amerika af ett lasarett för svenskar, och hemställdes därvid om insamlande och öfversändande af hemslöjdsalster från de särskilda bygderna, hvilka skulle uppställas och försäljas vid en basar, som skulle anordnas i utlandet. Så skedde också. Denna framställning riktades, det vet jag, afven till de andra norrländska länen, och jag har skäl antaga, att den afven gjordes till flere län. Under de anordningar, som inom det län, jag tillhörde, då vidtogos för att tillmötesgå denna framställning och hvilka — glädjande att säga — kröntes med stor framgång, blef man i tillfälle att se, huru ofantligt mycket och värdefullt af hemslöjd som finnes, men ock att ännu mer *har funnits*, så att, ehuru hemslöjden i denna ort ännu idkas, dock intresset för den i viss mån afsvalnadt. Det var mera hos den äldre generationen detta intresse fanns lifligt än det finns hos den yngre generationen. Nu kan jag för min del icke finna annat än att den syn på denna fråga, som statsutskottet har, är väl mycket uteslutande ekonomisk. Det synes mig, att man bör se saken jämväl från annan synpunkt och då, såsom här förut framhållits, särskildt ur kultur-synpunkt. Men det är ytterligare en synpunkt, hvarifrån den enligt min uppfattning bör betraktas. Jag vill nämligen ställa denna fråga i samband med den nu på dagordningen stående, så ofta framhållna frågan om egna hem. Jag tror icke det är nog, att egna hem komma till stånd, de böra också kunna fortfarande uppehållas. Därför fordras ovillkorligen mycket arbete både *för* hemmen och *i* hemmen. Och en utveckling af intresset för hemslöjdens återförande till allmogen och till de mindre hemmen skulle för visso blifva till väsentligt gagn. Hemslöjden skulle för dem vara en inkomstkälla och därtill enligt min uppfattning ännu något mera. Den skulle återföra till dessa hem hvad som i forna tider där fanns men nu ofta saknas: intresse och tillgifvenhet för hemmet. Enligt min mening är önskvärdheten häraf alldeles icke blott ett lokalintresse eller ett ortintresse utan det är ett större, samhälleligt intresse; och det kan främjas med ett bifall till denna motion. Detta intresse har och den betydelse, att det är förtjänt af stöd och uppmuntran från Riksdagen.

Nu säger man, att det skulle icke blifva något egentligt uträttadt genom den ringa summa, som är i motionen begärd, men i likhet med den föregående ärade talaren förstår jag icke, att det kan vara ett skäl för afslag, ty liksom han håller jag före, att ett syftemål, som är godt, bör icke undanskjutas af den anledning att

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.*
(Forts.)

man tror, att det bidrag, som för ändamålet begäres, kommer att visa sig vara otillräckligt. Det hade mycket väl kunnat hända, att om motionärerna kommit med större siffra, den högre siffran då hade varit lika godt skäl till afslag som nu den mindre siffran.

Det har vidare sagts — af den ledamot af statsutskottet, som talade för utskottets förslag — att hemslöjden mer och mer reduceras, men det är just det, som motionärerna vilja icke skall inträffa, utan vi vilja, att den skall hållas vid makt. Härmed har jag icke sagt, att den skall hållas vid makt, så att den kommer att täfva med fabriksarbetet. Det behöfver den icke, det kan den icke, och det kommer den naturligtvis aldrig att göra, men att låta den helt och hållet dö bort och försvinna kan, enligt min mening, icke vara förenligt ens med hvad statens bästa kräfver. Jag har icke — och icke heller de öfriga motionärerna — i någon mån underskattat den verksamhet, som föreningen för svensk hemslöjd utöfvar. Visst icke. Men *jämte den* behöfves det lifligt och ständigt arbete för saken i de särskilda orterna. Detta arbete bör ledas af personer, som äro förtrogna med förhållandena och befolkningen inom orterna och hvilkas arbete är uppburet af varmt intresse och ledes så att det kan finna gensvar och förståelse hos befolkningen. På dessa skäl, och då det synes mig, att Riksdagen icke bör underlåta att gifva ett stöd åt denna sak, hemställer jag, att kammaren ville bifalla reservationen, hvilket innebär ett bifall till motionen.

Herr Gezelius: Inom det län jag representerar, Kopparbergs län, har man under de senare åren alldeles bestämdt konstaterat ett nyvaknande intresse för vår gamla hemslöjd. Att söka uppmuntra och stödja detta intresse synes mig från åtskilliga synpunkter vara så behjärtansvärdt äfven från statens sida, att jag icke tvekar att uttala mig till förmån för den motion, som här är i fråga. Jag ber att därvid med ett par ord få belysa en synpunkt, som icke här berörts och enligt mitt förmenande talar för att staten bör ekonomiskt uppmuntra detta intresse. Det ligger en uppfostrande betydelse, en själfuppfostran, om jag så får säga, i att inom de landtliga hemman de stunder, som på grund af förhållandena eljest kunna komma att förnötas i sysslolöshet eller kanske användas till icke alltid förädlade nöjen, komma att upptagas af hemslöjdsarbete under olika former. Från den synpunkten har staten ett direkt intresse i att hemslöjden får lefva, äfven om man underkänner dess betydelse från nationalekonomisk synpunkt. Jag tror dock, att när man söker bedöma den ekonomiska betydelsen af frågan, man icke får glömma, att denna hemslöjd i ganska stor utsträckning utöfvas under tider, då annat arbete icke lämpligen kan utföras, ty det är gifvet, att hemslöjden förekommer och har bättre sitt berättigande just i sådana landsändar, där på grund af hårdt klimat och karg jordmån från jordbruket en ofta nog klen skörd hämtas, och där

dagens arbete under vissa tider af året inskränkes till jämförelsevis få timmar.

Nu har det anmärkts mot förslaget, att det icke skulle lämpa sig att gifva åt enskilda föreningar, men just från den synpunkten, som af utskottet själft återopas från utskottets fjolårsuttalande, att här gifvas så skiftande förhållanden och skiftande lokala omständigheter, böra de lokala föreningarna, som äro inskränkta till vissa områden, bäst kunna verka stödjande i den riktningen, att det enskilda initiativet hos själva folket får sin breda plats i hemslöjdens utveckling. Det är den nödvändiga förutsättningen för att utvecklingen af hemslöjdsintresset, lagdt under de nyare tidsförhållandena, skall hafva någon möjlighet att gå fram.

Då det säges, att 15,000 kronor, som här ifrågasättes, skulle vara för litet för att det skulle vara af någon betydelse att lämna såsom bidrag, skall jag be att till hvad därom redan sagts få erinra, att 15,000 kronor är precis samma summa, som staten hittills lämnat föreningen för svensk hemslöjd, hvars verksamhet afser att omfatta hela vårt land. Det har befunnits vara tillräckligt. Hvarför skulle man icke hafva förhoppning om ett godt resultat däraf oaktadt summans litenhet, om beloppet lämnas äfven till lokalföreningarna? Jag tror, att lokalföreningarna skulle kunna nöja sig med mindre, därför att det tyvärr icke finnes lokalföreningar öfverallt i landet. Icke ens i Dalarne finnes det lokalföreningar annat än för vissa begränsade områden.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Biörklund, Henning: Utskottet hänvisar till hvad som för denna sak kan göras från föreningens för svensk hemslöjd sida genom det statsanslag, som denna förening redan erhåller. Utskottet säger, att »den form, som bäst lämpade sig för statsunderstöd till denna slöjds befrämjande, otvifvelaktigt vore att, såsom hittills skett, anslag beviljades till *föreningen för svensk hemslöjd*, hvilken förening satt till sin uppgift, bland annat, att underlätta afsättningen af hemslöjdsalster från landets olika delar.»

Med allt erkännande af föreningens för svensk hemslöjd verksamhet och sträfvanden att underlätta afkastningen af dessa alster, kan det likväl icke förnekas, att härmed icke allt, icke ens det viktigaste är gjordt af hvad som fordras för att väcka intresset för hemslöjd eller uppmuntra och hålla det vid lif, där det redan förut finnes. Härtill kräfvades speciell verksamhet just på den ort, där intresset skall väckas eller uppmuntras, och härtill fordras efterforskningar för återfinnande af de för orten egendomliga mönster och modeller, som, förut brukliga, numera nästan försvunnit, i den mån den säregna hemslöjden nästan drunknat uti de utländska varornas flöde. Ytterligare fordras, för att icke intresset skall dö bort lika fort som det uppstått, att inom orten finnes en lämplig försäljningslokal med föreståndare eller föreståndarinna, så att den stora allmänheten på platsen har tillgång till hemslöjdens alster,

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

kan föra dem in uti sina hem, sprida kännedom om dessa alster samt öka användningen utaf desamma. Intresset kan icke på normalt sätt hållas vid lif, därest tillverkning, förevisning och afsättning af hemslöjdens alster skola vara beroende uteslutande af föreningens för hemslöjd i Stockholm med dess här i staden befintliga försäljningsmagasin. Jag tillåter mig äfven fästa uppmärksamheten på att för hemslöjden, särskildt hvad beträffar den vidlyftiga del däraf, som afser väfnader, oftast erfordras, att tillverkare eller tillverkarinnor i förskott tillhandahållas garner och andra materialier, och att hvad som tillverkas icke kan säljas i kommission, utan att tillverkarnas ekonomiska ställning kräfver, att varan betalas så snart den afämnas. För allt detta kan icke heller föreningen för svensk hemslöjd räkna till.

Nu säges det om motionen, att det belopp, som begäres särskildt för att distribueras till hemslöjdsföreningar i orterna, är för litet för att någonting därmed åstadkomma, men samtidigt med att man säger, att de 15,000 kronorna äro för litet, hänvisas det såsom den lämpligaste formen till de 15,000 kronor, som förut till föreningen för svensk hemslöjd blifvit beviljade. Huru stor nytta man än anser, att de 15,000 kronorna till föreningen för svensk hemslöjd medföra, måste man väl ändå erkänna, att icke kan väl detta belopp gå uteslutande till hemslöjden i orterna på det sätt, som motionären har tänkt sig, utan åtskilligt går nog äfven till andra saker. Alltså, 15,000 kronor äro för litet, enligt utskottets mening, för att direkt understödja föreningarna i landsorten, men 15,000 kronor räkna till, om de gifvas till föreningen för svensk hemslöjd, såväl till understöd som till andra ändamål; en upplattning som förefaller mig ganska egendomlig.

Vidare yttrade den talare, som uppträdde på utskottets vägnar, att Kungl. Maj:t — hvilket äfven jag förutsätter — skall sätta som villkor, att minst lika stort belopp som statsanslaget skall lämnas från landsting, hushållningssällskap eller enskilda till hemslöjdens befrämjande; då få vi 30,000 kronor. Hvert räcker det, sade han, men tillika nämnde han, att han hade sig väl bekant, att från de olika orterna i landet lämnas högst betydliga belopp till hemslöjdens befrämjande. Om så är, skall man väl ej räkna med 30,000 kronor, utan med de 15,000 kronor, som lämnas såsom statsanslag, och därjämte med de bidrag, som efter hvad det visat sig lämnas till vida högre belopp från orterna. Detta blir belopp, som väsentligen komma att öfverstiga 30,000 kronor.

Talaren uttryckte tillika den farhågan, att om man gifver sig in på att lämna statsanslag för detta ändamål, skulle intresset i orterna sannolikt komma att minska. Detta vore då en ståndpunkt alldeles utmärkande för detta fall, ty om det finnes ett allmännare intresse för en sak uti en landsända, där man ej rår med att ytterligare befrämja den saken, och staten då kommer till och gifver anslag, aldrig har man väl hittills i de många fall, då så-

dant förekommit, förnummit, att intresset slappnat af till följd af statsbidraget, som erhållits för att hjälpa upp den verksamhet, för hvilken orten intresserat sig. I detta fall, liksom i andra dylika, vore väl snarare anledning antaga, att hemslöjdsrörelsen skulle få så att säga en starkare ryggrad, om den genom statsanslag vunne erkännande från det allmänna.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jonsson: Då den talare, som nysst yttrade sig, hade svårt att förstå, på hvad grund utskottet ansett 15,000 kronor till föreningen här i Stockholm vara för ändamålet tillräckliga, men samtidigt betvivlade, att 15,000 kronor till ortsföreningarna skulle hafva något gagn med sig, ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på, att i förra fallet går anslaget till en enda institution, till föreningen för svensk hemslöjd i Stockholm, under det att, hvad ortsföreningarna beträffar, anslaget kanske skulle komma att delas på 40 eller 50, och däri ligger en väsentlig skillnad. Ja, mina herrar, med all ära och respekt för nyttan och värdet af hemslöjd, är väl dock därom icke egentligen nu fråga, utan det gäller väl, huruvida det är lämpligt, att staten skall träda emellan med detta anslag på 15,000 kronor, på sätt här föreslagits, eller om hushållningssällskapen och landstingen i det hela taget böra taga om hand denna del af hemslöjdsverksamheten, som arbetar i orterna. Om vi nu skulle tänka oss, att Riksdagen anslår dessa 15,000 kronor och att Kungl. Maj:t får i uppdrag att bestämma villkoren för anslags beviljande samt att sedermera göra fördelning af anslaget, och om vi vidare antaga, att det kommer in ett femtio- eller sextiototal föreningar med ansökningar om att få del af anslaget, då måtte det verkligen blifva trefligt för Kungl. Maj:t att fördela dessa 15,000 kronor bland ett sådant antal. Det blir några hundratal kronor till hvarje förening, eller också tager Kungl. Maj:t i högen och gifver några, kanske icke med större skäl än andra, som måhända blifva alldeles lottlösa.

Jag tror, att huru man än ser saken, bör det vara någon utredning om huru många hemslöjdsföreningar finnas, hvilka behöfva anslag, hvad de själfva anse sig tarvå samt angående beloppet af understöd från kommunala myndigheter, och på basis af en sådan utredning, då den föreligger, bör sedan en beräkning kunna göras, i hvad mån staten bör bidraga med understöd. Jag kan också meddela kammaren, att en dylik utredning och undersökning redan pågår och tagits om hand af vederbörande, ehuru något resultat däråf ännu icke föreligger. Man arbetar således med att undersöka, huru ställningen är i detta fall, huru många ortsföreningar som finnas och hvilka som äro i behof af statsbidrag o. s. v.

Jag instämmer med den talare från utskottet, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

Herr Rudebeck: Endast några ord med anledning af den siste talarens yttrande.

Det beror naturligtvis här på hvilken uppfattning man har om denna frågas betydelse. Med den uppfattning af frågans betydelse, som utskottet haft, då det betraktat frågan uteslutande ur ekonomisk synpunkt, kommer man ju till det resultat, hvartill utskottet kommit. Men om man lägger en annan syn på frågan, den som framhållits af flera talare och äfven af mig, nämligen det samhällsliga intresset, då kommer man till den uppfattningen, att det kan vara ett statsintresse och icke för staten främmande att här lämna bidrag. Om man går på den uppfattningen, förlorar också siffran den betydelse utskottet velat gifva den.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr Odelberg: Jag för min del kan icke förstå den form, hvori denna motion framkommit, och icke heller den talare, som förordade densamma, för att, som han sade, främja ett *nyvaknad* intresse för vår hemslöjd. Jag ber få fästa uppmärksamheten på, att detta intresse är icke nyvaknad, ty under många tiotal af år har staten understött hemslöjden i vårt land, i likhet med hushållningssällskap och landsting. Staten har anställt två undervisare uti husslöjd, uppförda på nionde hufvudtitelns stat, hvilka bland annat resa omkring i orterna och meddela undervisning i husslöjd vid af hushållningssällskap, landsting eller slöjdföreningar anordnade kurser. Icke mindre än 22,500 kronor utgå nu årligen af statsmedel till husslöjdens befrämjande, i den mån bidrag från orterna tillskjutas, och från hushållningssällskapen och landstingen samt af statsmedel utgick sista året, för hvilket statistik finnes, eller år 1908, icke mindre än 194,316 kronor till husslöjdens befrämjande inom de olika länen. Så lämnade ett län, Gäfleborgs, ett bidrag af 16,000 kronor, från Skaraborgs län lämnades 11,000, från Södra Kalmar 14,000, från Västerbottens län 18,000 kronor o. s. v. Det är visserligen sant, att det mesta af dessa penningar gått till understöd af skolor, uti hvilka barn meddelas undervisning i slöjd, men det är också af den största vikt, att barnens intresse för hemslöjden väckes. För det ändamål, motionären åsyftat, hafva äfven betydande belopp användts. Om motionen åsyftat att med 15,000 kronor öka det statsanslag, som redan finnes och hvilket jag medgifver är ganska ringa, i förhållande till hvad landstingen och hushållningssällskapen lämna, hade jag för min del gärna biträdt motionen. men som frågan nu föreligger, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan

och antaga det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt afgifna reservation.

*Om understöd
åt lokala
föreningar
för svensk
hemslöjd.
(Forts.)*

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 30 af sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid punkten afgifna reservationen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja -- 56;

Nej — 53.

Punkten 31.

Kungl. Maj:t hade under punkten 30 af föreliggande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietets i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, samt Malmö högre handelsinstitut å extra stat för år 1912 anvisa 42,000 kronor.

*Anslag till
handels-
undervisning.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena (nr 41) inom Första kammaren af herr *O. Trapp*, med hvilken herrar *P. Sörensson* och *P. Paulson* instämt, och den andra (nr 141) inom Andra kammaren af herr *A. J. Christierson m. fl.*, däri föreslagits, att Riksdagen ville till uppehållande af undervisningen vid Hälsingborgs högre handelsinstitut i enlighet med statens fordringar samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, för år 1912 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Anslag till
handels-
undervisning.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt,

a) att Riksdagen måtte på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 42,000 kronor, att af Kungl. Maj:t användas till *understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandels societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, samt Malmö högre handelsinstitut* under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige, hvad Frans Schartaus handelsinstitut anginge, att grosshandels societeten i Stockholm och, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige fortfarande till instituten lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, samt

b) att herrar Trapps och Christiersons m. fl. förenämnda motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. G. L. Billing, J. T. Larsson, P. Sörensson, F. W. Thorsson, G. Odqvist, A. E. Lindvall* och *N. E. Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen måtte

a) — — och

b) i anledning af herrar Trapps och Christiersons m. fl. ofvannämnda motioner medgifva, att till *understöd åt Hälsingborgs högre handelsinstitut* finge för läsåret 1911—1912 af det öfverskott, som kunde uppstå å 1911 och 1912 årens understödsmedel till Göteborgs handelsinstitut och grosshandels societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut samt Malmö högre handelsinstitut, utgå ett belopp af högst 3,000 kronor, under förutsättning att stadsfullmäktige i Hälsingborg till institutet lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Herr Trapp: I den föreliggande punkten har utskottet kommit till rent afstyrkande af min hemställan om ett mindre anslag till Hälsingborgs högre handelsinstitut, och utskottets hufvudskäl för sitt afstyrkande synes hafva varit, som det heter, att utskottet icke funnit »tillrädligt att föregripa den utredning i ärendet, hvilken är att emotse.» Nu föreligger emellertid den utredning, som kunde vara önskelig. Kommittén för handelsundervisningens ordnande har den 20 december i fjol till Kungl. Maj:t afgifvit underdånig utredning och betänkande i ämnet och därvid bland annat föreslagit inrättande af handelsgymnasier. Kommittén yttrar i det afseendet på ett ställe: »Hvad beträffar det antal handelsgymnasier, som kan krävas för tillgodoseende af behovet i sådant hänseende i vårt land, förutsätter kommittén naturligen, att de nuvarande högre handelsinstituterna komma att fortsätta sin verksamhet under form af handelsgymnasier.» På ett annat ställe säger kommittén: »Af

handelsundervisningsanstalter, som enligt förevarande förslag skulle vara berättigade att erhålla statsunderstöd, komma för den närmaste framtiden endast att finnas de fyra högre handelsläroverken i Göteborg, Stockholm, Malmö och Hälsingborg, hvilka samtliga ju med några mindre förändringar kunna erhålla formen af handelsgymnasier.»

*Anslag till
handels-
undervisning-
(Forts.)*

Som en af de naturliga förutsättningarna för förslaget genomförande angifver kommittén sålunda, att äfven Hälsingborgs högre handelsinstitut skall fortsätta sin verksamhet och vara berättigadt att erhålla statsanslag. När nu därtill kommer, att detta handelsinstitut är i verksamhet sedan år 1904, att det nuvarande lärjungantalet är 43, då, som jag inom parentes vill nämna, motsvarande antal i Malmö är 38, att detta institut i afseende å statskontroll, organisation, undervisning och lärjungarnas statskompetens är fullt jämbördigt och likställt med de tre andra högre handelsinstituten, men att, i motsats till dessa, Hälsingborgsinstitutet hittills icke erhållit statsunderstöd i någon form, torde tillräckliga skäl förefinnas för Riksdagen att nu göra en rättelse i detta hänseende. Den hjälp staten lämnar den merkantila undervisningen i detta land är i sanning så knappt tillmätt, att man icke må undra öfver de tal, som ofta höras om den svenska köpmannakårens efterblifvenhet, och när jag föreslog denna lilla ökning af 4,000 kronor i det ordinarie anslaget, hade jag i betraktande häraf knappast föreställt mig, att det skulle kunna möta någon gensaga.

Emellertid har statsutskottet rent afstyrkt min ganska anspråklösa framställning, och det synes då föga gagna, att jag yrkar bifall till min motion. Reservanterna å sin sida hafva afprutat det begärda anslaget till att gälla högst 3,000 kronor och vilja därvid fästa det villkor, att berörda belopp endast skulle utgå i den mån öfverskott uppstode på det anslag, som lämnas åt de tre öfriga handelsinstituteten. Nu må det vara förklarligt, om jag icke kan finna mig så helt tillfredsställd med en dylik anordning, isynnerhet som det råder en viss osäkerhet både i afseende å beloppets storlek och om det ens kan komma att utfalla, men jag är likväl tacksam att reservationen kommit till — den bjuder ju dock på smulorna från den rike mannens bord.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jonsson: När afdelningen behandlade denna motion, var afdelningen så pass tveksam om, hvad den skulle göra, att det sattes upp alternativ redan på afdelningen, som sedan voro att välja på inom utskottets plenum. Af dem hafva vi nu fått å ena sidan utskottets afstyrkande af herr Trapps motion och å andra sidan reservationen, som sätillvida går honom till mötes, att enligt densamma, i den mån det blir öfverskott på anslaget till de handelsläroverken, Hälsingborgs högre handelsinstitut skulle få del af anslaget, men till högst 3,000 kronor. När nu i hvarje fall, äfven

Anslag till
handels-
undervisning.
(Forts.)

om bifall till reservanternas förslag skulle blifva kammarens och Riksdagens beslut, detta vore blott ett öfvergångsstadium, enär ett förslag om fullständig omorganisation af handelsläroverken snart är att införfänta, tror jag icke, att de ledamöter af utskottet, som dikterat utskottets förslag, med stor ledsnad se, om reservanternas förslag segrar.

Herr Sörensson: Det är visst icke med mycken glädje jag kommer att yrka bifall till reservationen, ty jag menar, att den är mycket otillfredsställande. Emellertid vill jag med några ord göra reda för ställningen vid detta läroverk. Det har börjat sin verksamhet redan år 1904 — förslag därom hade framkommit redan tidigare. Alltjämt har sedan antalet lärjungar därstädes ökats och förtroendet till läroanstalten visat sig allt mer och mer tillväxa. Den har kämpat sig fram genom många svårigheter, och enskilda donatorer hafva gjort det möjligt att uppehålla dess verksamhet. Redan förut har man hos Kungl. Maj:t begärt att få något statsunderstöd, men Kungl. Maj:t har i afvaktan på den utredning, som kommittén för handelsundervisningens ordnande skulle afgifva, icke upptagit frågan om statsunderstöd åt Hälsingborgs handelsinstitut. Man har anförut såsom skäl däremot, att med detta understöd kunde dröja, till dess frågan om handelsundervisningens ordnande föreligger fullt utredd. Kommittén har nu afgifvit sitt yttrande, men Kungl. Maj:t har likväl icke hunnit bereda saken, så att den kan föreläggas denna Riksdag.

Nu anmärker man, att det icke vore någon fara att dröja ett år. Jo, det är verkligen fara, ty de resurser, som man på enskild väg anskaffar för Hälsingborgs handelsinstitut, äro snart slut, och man kan måhända här anföra det gamla ordspråket: »Medan gräset växer, dör kon.» Det är icke så lätt att anskaffa nya medel till detta i närvarande stund ganska stora läroverk, och då det enligt reservationen nu gäller endast, att något af det öfverskott, som kan blifva på det sammanlagda anslaget af 42,000 kronor, skulle få användas för Hälsingborgs handelsinstitut, menar jag, att det är bra litet reservanterna nöja sig med.

Man har anförut ett annat skäl mot anslag till Hälsingborgs handelsinstitut, och det är, att Hälsingborg ligger så nära Malmö. Ja, det är alldeles riktigt. Men jag kan icke förstå, att detta skulle vara ett skäl för afslag, ty det afgörande är väl, hvar behof af en sak framträder, och det har, såsom förut anförts, visat sig, att Hälsingborgs handelsinstitut redan har 43 lärjungar, då däremot Malmö handelsinstitut har endast 38. Skulle man nu tänka sig, att man ville slå ihop dessa båda läroverk och förlägga det nya läroverket till Malmö, blefve följden, att detta läroverk blefve alltför stort, så att det skulle möta svårighet att på ett fruktbarande sätt handhafva undervisningen där. Därvidlag finge man också taga hänsyn till, att då Hälsingborgs läroverk upphörde, alla dess 43

lärjungar skulle nödsakas att begifva sig till Malmö. Nu kan den allra mest öfvervägande delen af dem vistas i sina hem, och därigenom blifva naturligtvis dessa elevers lefnadskostnader betydligt reducerade.

*Anslag till
handels-
undervisning.
(Forts.)*

De af mig nu till bemötande upptagna skälen för afslag å reservationen anser jag således icke vara hållbara.

Kommittén för handelsundervisningens ordnande har också gått ut från den bestämda uppfattningen, att det behöfs ett handelsinstitut i Hälsingborg. Man har också sagt, att det skulle behövas ett i Gäfle. Därom är jag fullt öfvertygad, om handelsundervisningen i vårt land skall kunna göra de framsteg den bör göra. Nu är det sant, att, sedan den högre handelsskolan i Stockholm börjat, någon minskning i elevantalet ägt rum i de öfriga handelsläroverken, som erhålla statsunderstöd, nämligen vid instituten i Stockholm och Göteborg, men sådan minskning har icke ägt rum vid institutet i Hälsingborg. Handelshögskolan och handelsinstitutet hafva också en olika uppgift. Handelshögskolan har en högre uppgift än den, som de särskilda instituten, eller kanske man kan säga gymnasierna, hafva att fylla. Att hälsingborgsinstitutet mest har sin verksamhet afsedd för dem, som tagit realskoleexamen, är obestridligt, men det är ett så stort antal alumner i Hälsingborgs allmänna läroverk, som taga denna examen, att det utan tvifvel kommer att alltjämt fylla Hälsingborgs handelsinstitut med elever.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Två skåningar eller rättare två hälsingborgare hafva talat för Hälsingborg. Nu kunna herrarne höra en västgöte, en älfborgare — ty det är jag —, som ber att få yrka bifall till reservationen. Mig måste ju herrarne anse fullt opartisk, om herrarne än förut misstänkt herrar Trapp och Sörensson.

Det är väl alldeles tydligt, att Hälsingborgs handelsskola kan hafva samma anspråk som de tre andra nu ifrågavarande handelsläroverken att få statsunderstöd. Då vidare i reservationen är begärdt, att hälsingborgsläroverket skall få ett ringa understöd, endast om det blir öfverskott, sedan de andra handelsläroverken fått sitt, och då herr Olof Jonsson, som förde statsutskottets talan, talat snarast för reservationen, som han icke hade något emot att se bifallen, yrkar jag bifall till densamma.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 32—36.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.

Under denna punkt hade utskottet till behandling förehaft dels två inom Första kammaren väckta motioner, den ena (nr 38) af herr *O. Trapp* och den andra (nr 39) af herr *V. Berg*, dels ock två inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 79 af herr *G. Kronlund* och nr 81 af herr *C. Vahlquist*, med hvilken instämt herr *J. A. Peterson m. fl.*

Herrar Trapp och Vahlquist hade sammanstående hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att under hvarterdera af åren 1912—1921 skulle till innehafvare af svenskt skeppsvarf af statsmedel utbetalas en premie, utgående för hvarje färdigbyggdt fartyg, ej afsedt för marinen, med 17 kronor per ton bruttodräktighet, då utländskt material användes, jämte restitution af erlagd tull å detta material, och med 25 kronor per ton brutto jämte den erlagda tullen, då mer än hälften af det använda materialet vore inhemskt; samt att för ändamålet måtte anvisas ett förslagsanslag af sex miljoner tvåhundra femtiotusen kronor, hvaraf 450,000 kronor för år 1912.

Herrar Berg och Kronlund hade för sin del anhållit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsammast möjligt låta utreda, huruvida, i hvilken form och under hvilka villkor innehafvare af svenskt skeppsvarf måtte kunna komma i åtnjutande af statsbidrag vid utförandet af nybyggnad och förbyggnad af fartyg, dock icke örlogsfartyg, samt vid utförandet af reparation å i utrikes fart sysselsatt handelsfartyg, äfvensom att Kungl. Maj:t ville därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda skäl hemställt, a) att herrar Bergs och Kronlunds förenämnda motioner icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

b) att herrar Trapps och Vahlquists ofvan omförmälda motioner ej heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Trapp: Utskottet inleder sitt yttrande rörande min motion med att »utskottet till fullo inser, att vår skeppsbyggerinäring befinner sig i ett synnerligen betryckt läge», och jag är utskottet tacksam för detta uttalande, ty man måste därpå draga den slutsats, att med den omsorg om landets näringar och deras möjlighet till trefnad och utveckling, som man är van att finna hos utskottet, ingenting å dess sida skall underlätas för att bringa skeppsbyggerinäringen ur detta, som utskottet själf säger, synnerligen be-

tryckta läge. Man kan ju emellertid fatta den varsamhet, som bjuder utskottet att uppskjuta sitt yttrande om de begörda skeppsbyggnadspremierna, till dess nödvändigheten därpå eller sättet för deras utgående pröfvats af sakkunniga statsmyndigheter, och en sådan varsamhet kan ingen klandra. Man kan därför väl förstå, att utskottet som motiv för sitt afstyrkande af de i detta ärende väckta motionerna anfört den omständigheten, att »frågan om denna närings understödjande blifvit i annan ordning dragen under Kungl. Maj:ts pröfning», och samtidigt uttalat den förvissning, »att Kungl. Maj:t, om skäl därtill förefinnes, inom den närmaste tiden till Riksdagen inkommer med förslag i ämnet.» I denna förvissning är jag fullständigt ense med utskottet. Det lider intet tvifvel, att ju regeringen med sin bepröfvade nitälskan för upphjälpande af landets inkomstkällor och för beredande af ökade arbetstillfällen åt dess innebyggare skall så skyndsamt omständigheterna medgifva till Riksdagen inkomma med förslag i ämnet. Och regeringen har ju redan ådagalagt sitt stora intresse för denna sak och för denna frågas lösning bland annat genom att remittera svenska teknologföreningens för skeppsbyggnadskonst framställning till kommerskollegium och tullstyrelsen med anmodan om skyndsam behandling. Den sålunda igångsatta utredningen torde hos ämbetsverken inom kort vara fullbordad. Visserligen beror sedermera ärendets framkomst till Riksdagen på den tid regeringen har öfrigt för dess behandling under brådskan vid sittande Riksdag. Men det torde väl vara ovedersägligt, att, om en kungl. proposition kunde hinna framkomma till innevarande Riksdag, det skulle vara till stort gagn för sakens behandling, att utskottet ännu ej sagt sitt sista ord i afseende på de i ärendet väckta motionerna, och att det således skulle vara ändamålsenligt, att dessa motioner återremitteras till utskottet. På detta sätt skulle ännu åtminstone en möjlighet förefinnas att få frågan löst under denna riksdag. Och jag vågar uttala den förhoppning, att statsutskottet vill, i den mån sådant står i dess förmåga, härtill medverka. Ty, som ju redan är bekant, skeppsbyggeriet, denna för vårt land med dess hafomflutna läge, med dess hundramilslånga kuststräckor, med dess rika tillgång på skeppsbyggnadsmaterialier sedan ålder naturliga och passande näring, har efter år 1880 varit i stadigt aftynande, och om ej snart, ja, om ej omedelbart undsättning kommer, står denna näring kanske svårligen att mera effektivt hjälpa.

Nu kan det sägas: ett års dröjsmål kan väl icke så stor skada åstadkomma. Därå vill jag svara: för att kunna upptaga konkurrensen med andra länder, där skeppsbyggeriet är premieradt, erfordras, att våra varf inrätta sig på ett mera rationellt sätt, och för att kunna göra så, behöfva de visshet om, att de under en bestämd tidsrymd kunna arbeta med trygghet, emedan eljest kapitalet icke söker sig dit. Och under dröjsmålet förlora varfven beställningar, som nu äro i sikte, men som gå till utländska skeppsbyggerier, där

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

af anfördt skäl prisen ställa sig billigare. Och en annan under många år framåt oersättlig förlust hotar därigenom, att de gamla, vana och förträffliga arbetarne beröfvas sin sysselsättning och kanske gå samma väg.

Att skeppsbyggerinäringsen oundgängligen behöfver stöd, synes mig vara på alla håll erkänt. Jag har sällan varit i tillfälle att se en så enig press som i detta fall. Regeringen inser, statsutskottet inser, ja, hela landet inser det oundgängliga behöfvet, och jag är viss om, att äfven denna kammare inser det och skall som en väg till att så skyndsamt som möjligt lösa denna fråga bifalla ett förslag om återremiss af ärendet.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka, att förevarande punkt återremitteras till statsutskottet.

Herr statsrådet Swartz: Då den föregående ärade talaren har antydt möjligheten af en kungl. propositions aflämnande redan under denna riksdag i den föreliggande frågan, anser jag mig skyldig att göra ett meddelande angående huru saken för närvarande befinner sig, och hvilka utsikter som mänskligt att se kunna förefinnas för den närmare framtiden. Frågan, hvars vikt och betydelse jag är den förste att erkänna och hvilken jag alltså anser vara värd ett noggrant beaktande och noggrann undersökning, är för närvarande beroende på kommerskollegii och generaltullstyrelsens handläggning. Enligt alldeles nyss inhämtadt meddelande torde i slutet af denna månad, alltså om cirka fjorton dagar, det kunna vara att förvänta ett utlåtande från ämbetsverken, likvisst icke definitivt med afseende å frågan om fartygs förbyggnad och reparation, hvilket gifvetvis är en mycket kinkigare fråga än den redan i och för sig icke särdeles lättlösta frågan om premierande af nya fartygs byggande. Emellertid lär utredningen då kunna gifva vid handen, hvad det kan röra sig om för kostnader, så att regeringen och Riksdagen skulle kunna få den saken klar för sig. Men det är ju gifvetvis icke tillräckligt i en fråga af denna betydelse att få veta den ungefärliga kostnaden. Själfva anordnandet af saken torde vara minst lika viktig, i all synnerhet när frågan rör sig om accepterandet af ett för våra förhållanden fullt nytt system. Det måste således, tror jag, från alla håll erkännas, att föredraganden inför Kungl. Maj:t skulle svika sin plikt, för den händelse han i en sådan fråga som denna icke sökte att själf intränga i frågan så mycket som möjligt och bilda sig en själfständig uppfattning om, hvad han därvidlag bör föreslå Kungl. Maj:t. Jag hemställer till herrarne själfva att bedöma, huruvida under riksdagen någon tid verkligen kan därtill gifvas i en fråga af så omfattande och så grannlaga natur som denna, om det kan vara möjligt härvidlag att fullborda den granskning, som är nödvändig, och få hela denna fråga utredd i ett sådant skick, att den kan för Riksdagen framläggas i så god tid, att Riksdagen å sin

sida får den tid till lugn pröfning af förhållandena, som utan tvifvel äfven Riksdagen måste fordra.

Jag tror därför icke, att det kan vara någon möjlighet att från Kungl. Maj:ts sida framlägga en proposition i denna sak under denna riksdag. Däremot är det ju naturligtvis alltid en möjlighet att gå en annan väg, om man så vill, och det är, att, sedan ämbetsverkens utlåtande inkommit till Kungl. Maj:t, något, hvarom statsutskottet helt visst genast kan få underrättelse, statsutskottet anholder att få detta utlåtande till sig remitteradt, då statsutskottet blir i tillfälle att å vida tidigare tidpunkt, än för den händelse en kungl. proposition skulle framläggas, taga under öfvervägande de synpunkter, som från ämbetsverkens sida framställts. För den händelse statsutskottet skulle anse sig kunna hafva tillräckligt stöd i en sådan utredning, ligger det ju naturligtvis någon mening i en återremiss af denna punkt.

Herr Berg: Under denna punkt har statsutskottet haft att behandla två olika motioner. Den ena afser ett statsanslag på $6\frac{1}{4}$ millioner kr. att utbetalas till de svenska skeppsvarfven under åren 1912—1921 för färdigbyggda fartyg. I den andra, väckt i denna kammare af mig och i Andra kammaren af herr Kronlund, hafva vi blygsamt nog inskränkt oss till att begära en utredning i liknande syfte. Nu hade jag visserligen tänkt mig, att jag äfven i min motion skulle göra ett anslagsyrkande, men jag afstod därifrån, då jag ansåg uppenbart, att Riksdagen icke skulle vara benägen att lämna ett mångmillionsanslag på yrkande af en enskild motionär. Dessutom finnes den väsentliga skillnaden mellan de båda motionerna, att under det att herr Trapp förordar en form af statsanslag efter fartygs bruttonnage eller rymdmätt, har jag i min motion förordat, att understöd skulle lämnas efter anskaffningskostnaden. Dessutom yrkar jag, att understöd skall lämnas äfven för förbyggnad samt vid utförandet af reparation å i utländsk fart sysselsatt handelsfartyg, detta därför, att dessa arbeten, som äro mycket betydande, börjat allt mer och mer utföras på utländska varf.

Utskottet har med 9 raders motivering afstyrkt båda motionerna. Rörande min motion säges, att frågan om denna näringsunderstödjande blifvit i annan ordning dragen under Kungl. Maj:ts pröfning. Ja, det visste jag också, när jag väckte min motion, och jag har bilagt själfva det betänkande, som af svenska teknologföreningen i november 1909 inlämnades till Kungl. Maj:t. Men jag ansåg, att Kungl. Maj:t möjligtvis skulle fästa större afseende vid en framställning, som komme från svenska Riksdagen. Dessutom trodde jag mig veta, att det betänkande, som af teknologföreningen inlämnats och af Kungl. Maj:t remitterats till kommerskollegium, ännu i januari 1911 hvilade i god ro på kommerskollegii hylla.

Kanske ändock den lilla nyttan medförts af motionerna, att

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

kommerskollegium hastigare tagit ärendet under ompröfning, då utlåtandet kan väntas snart nog från ämbetsverken, såsom herr statsrådet antyde. Det är också kanske att beklaga, att icke utskottet afvaktat detta utlåtande och den framställning, som måhända kunde komma från Kungl. Maj:t. Men jag undrar, om man icke kan tänka sig, att, hvilket herr statsrådet också antyde, ärendet är af så pass omfattande beskaffenhet, att en grundlig pröfning knappt kan tänkas försiggå under brinnande riksdagsarbete.

Nu har jag tänkt mig en särskild anledning till den brådska, som statsutskottet haft att bli detta ärende kvitt, nämligen den anledningen, som ligger uti den enligt min mening alltför energiska och kanske i vissa fall egendomliga presskampanj, som från intresserad håll blifvit förd för att föra frågan fram. Ifvern har kanske varit alltför stor, och den har alldeles koncentrerats på att förorda understöd i den form, herr Trapp i sin motion påyrkar. För mig är det alldeles uppenbart, att ett understöd, som skall lämnas uteslutande i förhållande till nybyggd fartygs kubikinhåll utan hänsyn till det arbete, som nedlagts på fartyget, skall kunna tilltala, endast, då det är fråga om de allra största skeppsvarfven, varf, som inrättat sig för att bygga stora skrof, för de allra största fartygen med lägsta fart, af enklaste beskaffenhet, billigaste maskineri och enklaste utrustning, under det att det allra största flertalet varf, som ägnar sig åt byggande af passagerarfartyg, lastångare för kustfart och kanalsart, bogserbåtar, isbrytare, fiskerfartyg m. fl., hvilkas värde per bruttoton ofta är 2 å 3 gånger så stort som en stor lastångares, skulle vara mindre tilltalade af en dylik subvention. Jag har i min motion tillåtit mig göra vissa jämförelser i det hänseendet och tillåtit mig anföra hvad en fackman anført i fråga om, huru en subvention, sådan som herr Trapp föreslagit, skulle komma att i vissa fall utfalla. För en stor lastångare på cirka 2,000 ton, som bygges med utländskt material, skulle en subvention af 17 kronor per bruttoton utfalla med ett belopp, som i procent af byggnadspriset uppginge till 7,3. Men bygges denna lastångare af svenskt material, lämnas visserligen en premie af 25 kronor per bruttoton. Anskaffningskostnaden för det dyrbarare svenska materialet är dock så mycket högre, att icke allenast hela premiens belopp stryker med, utan ock dessutom varfvet får till valsverket betala c:a 4.600 kr. därutöver. Här blir det således icke något understöd, utan en beskattning till valsverkens förmån. Och tydligt är, att en sådan subvention, om kontraktet medgifver det, skulle göra det alldeles omöjligt att använda svenskt material.

Till statsutskottet ha, efter hvad det uppgifvits i pressen, inlämnats två skrivelser från svenska varf. I den ena påyrkas understöd i den form, som herr Trapp förordat; i den andra förordas den metod, som jag tillåtit mig förorda. Bland undertecknarne af den senare finnes förre verkställande direktören vid Lindholmens varf, direktör Sjöholm, som under större delen af sitt lif sysslat

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

med fartygsbyggande, som varit medlem af teknologföreningens kommitté, och som i sitt uttalande hänvisat till den framställning, denna kommitté gjort. Å den andra inlagen däremot finnes bland under-tecknarne den nya ordföranden vid Lindholmens verkstad, och äfven han hänvisar till de uttalanden, som äro gjorda i kommittébetänkandet. Ja, så kan det gå, när man skrifer grumliga betänkanden. Och jag vill erkänna, att det betänkande, som afgifvits af teknologföreningen, var ganska grumligt. Man får läsa det många gånger för att förstå, hvartåt det syftar. Emellertid tror jag, att jag kan utan fara för öfverdrift påstå, att bland under-tecknarna af det uttalande, som förordar min metod för understödets beräkande, befinna sig de skeppsvarf, som tillverkat åtminstone 90 procent af det tonnage, som under de sista åren byggts på de svenska verkstäderna.

En omständighet, som ytterligare komplicerat denna fråga, är det anspråk på skydd, som de svenska valsverken vilja passa på att skaffa sig vid behandlingen af frågan om skeppsbyggnadspremier. Denna önskan är ganska berättigad. Men jag måste medgifva, att om den skall effektivt tillgodoses, blir det för statsverket en mycket dyr historia. Under det att utländsk fartygsplåt i allmänhet kan anskaffas för 100—105 kronor per ton, och hvilken plåt för detta ändamål är fullt jämförlig med den svenska, kostar den svenska fartygsplåten 145—150 kronor. En prisskillnad af 50 kronor per ton — förekommer ganska ofta — jag känner till flere fall. Detta är en merkostnad, som varfven måste ha ersatt, om de skola finna anledning att använda svensk plåt. Den misstanken torde vara berättigad, huruvida icke den svenska plåten är till detta ändamål ett öfverkvalificerad byggnadsmaterial. Men i den frågan har jag icke bildat mig någon bestämd mening.

Ja, jag beklagar nu, att frågan synes ha kommit alldeles i marvatten, ty det är en gammal och aktningvärd näring, hvars existens det gäller. Andra näringar, som hårdt pressats af utländsk konkurrens, ha blifvit tillgodosedda af statsmakterna på olika sätt, med tullar eller subventioner. Tullar ha försökts äfven beträffande denna näring, men de ha befunnits icke vara effektiva. Sjöfartsnäringsen har tillgodosetts *dels* med billiga lån, *dels* med en rätt betydande subvention. Men de fartyg, som segla på de statsunderstödda linjerna, byggas, förbyggas och repareras till allra största delen på utländska varf.

Här har gjorts ett yrkande om återremiss, och om jag än fruktar, att det icke är möjligt att förmå Riksdagen att skicka tillbaka ett ärende, om hvilket inom statuskottet rådt en så rörande enighet, vill jag för min del icke motsätta mig detsamma, utan instämmer däri.

Herr Kjellön: Då jag begärt ordet i denna fråga, kan jag naturligtvis icke återropa någon som helst sakkunskap af teknisk

Om stats-
bidrag åt
innehafvare
af svenskt
skeppsvarf.
(Forts.)

art; men det förefaller mig, som om frågan skulle ha så stort allmänt-politiskt intresse, att den väl förtjänar en belysning från principiell synpunkt, och jag har styrkts i denna min uppfattning af herr statsrådet och chefens för finansdepartementet yttrande, att det gäller ett »nytt system», som behöfver mycket noga genomtänkas, innan man gifver sig in på detsamma.

Det kan icke nekas, att statspremiering af betryckta näringar är en vansklig väg, och att man bör väl känna sig för både en gång för alla och vid hvarje särskildt tillfälle, innan man slår in på densamma. Vi ha emellertid i vårt land fördelen af att ha en lärorik erfarenhet i detta stycke. Vi ha nämligen pröfvat detta system en gång förut i stor och utsträckt skala, nämligen under frihetstiden. Visserligen voro förhållandena då i åtskilliga afseenden olika. Då rörde man sig med en rent merkantilistisk uppfattning, som förlade tyngdpunkten till de direkt penningalstrande näringarna, industri, handel och sjöfart, då var staten obestridd förmyndare för näringslifvet och reglementerade huru mycket som helst. Men den var tillika en mycket gifrund herre, som strödde uppmuntran åt näringarna i alla möjliga former, också i premieformen, med exportpremier, tillverkningspremier, transportpremier o. s. v. Det berättas — jag vet icke med hvad historisk grund — att det till och med kunde förekomma så stora premier, att hela skeppslaster sänktes i hafvets djup, när fartygen kommit ur sikte från kusten, därför att fabrikan- ten lefde på premien, och varan icke var konkurrensduglig i främmande land!

Nu kunna vi för det första konstatera en sak, nämligen att man icke bör gå till väga på det sättet. Premien får icke vara en *näring* för den betryckta näringen; näringen skall icke lefva på premien, utan intaga den som *medicin*, om jag så får säga, till hjälp i en situation af ohälsa. Men vidare har erfarenheten lärt oss en annan sak. Under frihetstiden uppmuntrade man alla slags näringar, och det såg ut, som om meningen var, att i vårt land skulle göras allt, som människorna kunna hafva behof af; så t. ex. uppmuntrade man särskildt sidenfabrikationen. Jag tror, att vi nu kunna vara ense om, att uppmuntran af näringarna icke bör ske så urskilningslöst. Man slösar icke medicin på ett lik eller på en dödfödd; men jag tror, att man icke heller bör göra det på en dödsdömd näring eller öfver hufvud på ett svagt ekonomiskt lif. Statens sociala plikt att skydda de svaga kan icke föras öfver omedelbart på det ekonomiska området. Där kan det vara till fördel, att svaga lif mönstras ut. Detta dock endast hvad beträffar konstitutionellt svaga lif. Är det en temporärt svag näring, som eljest har alla kriterier på hälsa och långt lif, då föreligga förutsättningarna för, att staten skall räcka en hjälpande hand. Då kan det vara både en rätt och en plikt för staten att bjuda premien som medicin eller som kryckor, på hvilka näringen kan komma öfver sitt svaghetstillstånd, tills den får kraft att gå på sina egna ben.

Nu frågar man: »Hvad är då kriteriet på hälsa hos en näring?» Därom behöfver man kanske icke heller vara mångordig. Näringen skall vara »naturlig», organiskt uppvuxen ur den nationella miljön, anpassad efter landet, folket, klimatet och öfriga geografiska betingelser. En sådan näring har alla hälsans förutsättningar. Alldeles särskildt är detta fallet, då råvara och kraft finnes lätt tillgängliga på platsen eller inom landet, så att de lätt möta hvarandra. Jag vill naturligtvis icke gå så långt, att jag stämplar som onaturliga alla industrier, hvilka i någon väsentlig mån bero på import; det skulle vara att säga en dom öfver åtskilliga af de lifskraftigaste industrier vi ha, t. o. m. öfver en så exportkraftig industri som tändsticks-industrien. Men är det så, att förutsättningarna för fabriktionsprocessen i hela dess gång äro samlade inom landet, då ha vi den fastaste möjliga mark att stå på, då ha vi de bästa garantier för att statspremieringen icke skulle framkalla ett galvaniskt skenlif, då ha vi följaktligen det bästa samvete, om vi förorda, att staten träder till med premiering. Kanske skall detta resonemang kunna bidraga till, att den föreliggande frågan kommer fram i klarare ljus.

Annå en gång i vår historia, liksom under frihetstiden, har nu det *nationella arbetet* blifvit kungstanken i svensk politik. Och af alldeles samma historiska grund. Vi stå efter 1905 i en situation, analog med den, i hvilken vi stodo 1719 — analog också med det holländska folkets 1830 efter Belgiens bortgång och Danmark efter hertigdömenas förlust år 1864 — d. v. s. i känslan af en yttre förlust, som bör ersättas på egen grund genom intensivt arbete på fädernehemmet, så att vi i ökad ekonomisk styrka vinna ersättning för kraftförlusten utåt. Det är väl också det mest glädjande och betydelsefulla, som skett under de senare åren, att så många resultat genom regeringens initiativ och Riksdagens offervillighet vunnits på det nationella arbetets grund, resultat, som historien sannolikt kommer att tillerkänna mycket större betydelse än många än så dramatiska händelser i vårt offentliga lif. Under den inventering af riket, som därvid varit en nödvändig förutsättning, ha nya tillgångar kommit i dagen, torfmossar, vattenfall o. s. v. Men det har också visat sig, att de gamla kända resurserna kunna utnyttjas på ett helt annat sätt än förut; och bland dessa få vi aldrig glömma *kusten*. Detta är ett af de starkast utpräglade dragen i Sveriges ansikte och ett af de gynnsammaste tillika; ty det ligger en stor förmån däri, att halfva vår riksgrens går i vatten — och den bättre hälften — den, som pekar mot kulturvärldens centra. Tyskland har icke mer än 20 % vattengrens, och dock sätter Tyskland »sin framtid på vattnet». Innan vi göra likaså, måste vi dock, som Tyskland, först hafva fyllt vårt eget land med människor och människohem. Detta är vår klara och närliggande uppgift; men då böra vi icke heller förgäta att taga ut ur vår naturliga förmån, den långa sjögränsen, så mycket som möjligt.

Också är det med glädje, man finner, att äfven här arbetas

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

med intensitet och vinnas stora resultat. Jag vill icke i detta sammanhang tala om de synpunkter för försvaret, som framställa sig ur detta stora geografiska faktum. Men vi kunna peka på först statssubventionen till *oceanfart* — ett stort och betydelsefullt faktum i vår ekonomiska historia — sedan på det vid innevarande riksdag föreliggande förslaget om statsanlag till *fiskehamnar*, och så hafva vi, för det tredje, den fråga, som nu närmast intresserar oss, frågan om statspremier för *skeppsbyggnader*.

Härmed har jag sökt insätta denna fråga i dess yttre ram. Att ett rike, som har en sådan kust, måste vara speciellt intresserad af att utnyttja den kusten äfven i den formen, att det skaffar sig redskap att gå ut öfver hafvet, är en mycket naturlig sak. Då härtill kommer, att skeppsbyggnad såsom sådan kräver trä och järn, de mest reella faktorerna i vårt lands naturliga utstyrsel, så blir resultatet, att vi i ovanlig grad hafva de naturliga förutsättningarna för denna näring. Jag har härmed velat understryka hvad herr Trapp i sin motion särskildt pekat på, nämligen att »skeppsbyggnaden utgör en naturlig förvärfskälla i ett land, rikt på järn och timmer och med en hafskust på flere hundra mil». Jag tillägger: naturlig för ett folk af gamla vikingar, som från första början själva timrat sina drakar, och ett folk, som besitter en speciell arbetskicklighet i sådana saker, när det kan och får och vill arbeta.

Således, så långt man ser på de objektiva förutsättningarna, kan man icke tänka sig en för statspremiering mera naturligt betingad fabrikation än denna.

Sedan kommer naturligtvis den andra synpunkten, enligt hvilken fabrikationen blir dyrare på detta vis. En ångbåt, som utifrån kan köpas för 500,000 kr., skulle måhända på det svenska varfvet betinga 550,000. Men hvad betyder detta, nationalekonomiskt sedt? Jag kan här endast tillämpa den gamla protektionistiska åskådningen, som räknar så: köper man båten i England, ökas nationalförmögenheten med en båt, men den minskas med utgående 500,000 kronor; köper man den åter på ett svenskt varf, ökas nationalförmögenheten fortfarande med en båt, men den minskas egentligen icke med något väsentligt. Penningarna stanna i utlandet i förra fallet, och de utgöra då en skatt till utländska arbetare; i senare fallet åter är det endast en cirkulation inom landet, och arbetstillfällena komma landsmän till godo. Jag skulle vilja särskildt framhålla, hvad som säges i den ena motionen därom, att af byggnadskostnaderna beräknas 60 % utgå till arbetarna. Hvad betyder då statsbidraget? — Ena sidan en *assuranspremie mot arbetslöshet*, å den andra ett *led i vårt ekonomiska försvar* och en emancipation från utländskt kapital, i båda hänseenden en stor nationell vinning.

Här har talats om — hvilket också ligger i sakens natur —, att det måste tillhöra denna fabrikation, att den rationellt anpassar sig till de nya förhållandena och de, till äfventyrs, större uppgifterna. Dit hör en *koncentrering till stordrift*. Det har ofta och

Om statsbidrag åt innehafvare af svenskt skeppsvarf.
(Forts.)

starkt framhållits, att det är koncentrerings i storrederier och jättevarf, som är en af de förnämsta förklaringarna till den tyska skeppbyggnadens och sjöfartens stora utveckling. Äfven här måste svaga lif utrensas, och det kan nog hända, att den bedröfliga lista, herr Berg förtecknat i sin motion, på svenska varf, som måst nedläggas, kommer ytterligare att ökas. Men det kan staten icke taga hänsyn till. Staten kan icke bekymra sig om vissa speciella näringsidkare, utan endast om näringen som sådan. Och är det så, att näringen blomstrar genom koncentring, får man taga konsekvenserna af den ekonomiska »järnlagen».

Här är nu behovet konstateradt och af statsutskottet starkt erkänt. Vidare, detta behof är icke själföfvalladt, utan förklaras af konjunkturerna. Sedan tullen på fartyg år 1891, vill jag minnas, upphäfts och, med hänsyn till rederierna, icke lämpligen kan återinföras, står denna näring utan skydd, hjälplös mot konkurrensen utifrån. Man torde således få hoppas på framgång åt den föreslagna metoden att hjälpa en nationell näring öfver öföfvallade svårigheter. För oss i Göteborg, som se de stora oceanångarna på 8,000 ton komma in i hamnen, för oss skulle det vara en alldeles särskild glädje, om den svenska flaggan finge svaja äfven öfver svenskt material och svenskt arbete.

Men då kommer den praktiska frågan, huru ärendet nu bäst befordras till en lycklig utgång. Har det verkligen kommit »i marvatten», som den föregående ärade talaren uttryckte sig? Ja, skulle rent afslag bli Riksdagens beslut, då skulle det kanske verka nedstämmande på förhoppningarna. Statsutskottet har utan tvifvel behjärtat de här framhållna synpunkterna, ehuru kanske icke med så hög intressetemperatur, som vi funnit önskligt. Men om man nu besluter återremiss, så vill jag för min del icke däri inlägga hvad man vanligen inlägger i återremiss, nämligen ett slags bakläxa till ett utskott, med anmodan att snarast möjligt komma in med en modifierad plan i anledning af den debatt, som det första förslaget framkallat. Sådant kan ju icke komma i fråga här, utan återremiss skulle här betyda endast en *bordläggning*, ett pointerande af Riksdagens intresse i saken, och tillika en vädjan till den nu sittande regeringen, som inlagt så stora förtjänster om det nationella arbetet, att öka dessa sina förtjänster med ännu ett snabbt och beslutsamt initiativ. Men om detta icke går för sig, kan man ju tänka sig, att regeringen kunde finna förhållandena kräfva en särskild bevillning för år 1912, exempelvis lydande på de 450,000 kronor, som i en motion föreslagits, allt, medan man tänker på den stora planen i dess helhet. Hvarom icke, kunde utskottet själf komma fram med ett sådant förslag, bryta ut detta led i programmet, på grund af sakens brådskande natur. Således, en återremiss kan, såvidt jag förstår, icke skada, men den kan medföra gagn.

Det är därför och i den meningen, som jag ber att få förena mig med dem, som föreslagit återremiss.

Om stats-
bidrag åt
innehafvare
af svenskt
skeppsvarf.
(Forts.)

Herr Jonsson: I själfva verket synes mig för tillfället frågan gälla återremiss till utskottet eller icke och alls icke huruvida en premie är på sin plats eller hvilken form skall anses lämplig. Jag skall därför enbart hålla mig till frågan om lämpligheten af en återremiss.

Jag vill då till en början uttrycka den meningen, att vare sig en återremiss här skulle komma att äga rum eller kammaren skulle bifalla utskottets afstyrkande hemställan, lärar däri icke ligga något hinder för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t skulle hinna få sina utredningar färdiga, komma in till Riksdagen med proposition i ungefär samma syfte, om också icke i form lik de motioner, som nu här behandlas. Men hvad tjänar för öfrigt en återremiss till? Herr finansministern antydde, att möjligtvis de utredningar, som kommerskollegium och generaltullstyrelsen ha under arbete, skulle kunna bli aflämnade så pass tidigt, att, om utskottet finge dessa utredningar till sig öfverlämnade från Kungl. Maj:t, utskottet skulle kunna taga ihop med den viktiga utredningsaffären, som Kungl. Maj:t själf icke trodde sig kunna hinna med. Men, mina herrar, kan det vara rimligt att förutsätta, att statsutskottet skall kunna göra en undersökning i detta fall och komma fram med ett förslag, så väl afvägdt, att, därest en premiering är på sin plats, verkan af densamma skulle bli till förmån för skeppsbyggerinäringen utan att samtidigt locka fram en hop med små skeppsvarf, som lefva en kort tid och sedan ramla öfver ända, när premien en gång anses ha gjort sin tjänst? Det är icke rimligt att förutsätta, att statsutskottet i en så kinkig fråga som denna skulle kunna under denna riksdag utarbета ett förslag, som skulle kunna lösa frågan i form af en premiering. Och hvad skulle i så fall en återremiss tjäna till? Enligt herr Kjelléns mening kunde den icke anses vara en bakläxa, utan något slags bordläggning, som på det sättet skulle ha en verkan på en kommande Riksdag eller Kungl. Maj:t af den art, att Riksdagen ställde sig ganska villig till planen om en premiering, men däremot skulle ett bifall till utskottets förslag här i dag, förmodar jag, anses medföra en motsatt verkan. Men det kan väl icke finnas någon möjlighet att draga den slutsatsen af de båda olika utgångspunkterna. Ty utskottet har här, med erkännande af näringsens betryckta läge, helt och hållet ställt sig bakom den ansökan, som inlämnats till Kungl. Maj:t, och de utredningar, som anses böra först försiggå. Det har hvarken yttrat sig *för* eller *emot* det ena eller andra sättet att, komma till rätta med frågan, så att för det framtida lägets skull synes det mig vara precis detsamma, om utskottets förslag bifalles, eller om en återremiss, som ingenting tjänar till, beslutes. Jag förmodar, att när tiden är så långt framskriden, kammaren håller mig räkning för, att jag icke går in på de olika, skiftande meningarna, utan endast yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 37, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 44.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39.

Uti en inom Första kammaren väckt motion (nr 61), hade herr E. Hägglund hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag, om möjligt redan till nästa riksdag, om understöd åt den svenska valsverksindustrien i ungefärlig öfverensstämmelse med i motionen gjorda uttalanden.

Om statsunderstöd åt den svenska valsverksindustrien.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att herr Hägglunds förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Om stats-
understöd åt
den svenska
valsverks-
industrien.
(Forts.)

Herr Hägglund: Jag ämnar ingalunda yrka bifall till den motion, jag har framlagt, utan ber allenast att från denna plats hos regeringen göra en vördsam framställning därom, att, då frågan om skeppsbyggerinäringens understödjande af regeringen kommer att behandlas, äfven mitt förslag i den föreliggande motionen måtte komma under regeringens ompröfning. Utskottet har också i sitt föreliggande betänkande ställt sig på den ståndpunkten, i det utskottet säger i sin korta motivering: »Då motionärens framställning står i ett visst samband med frågan om vår skeppsbyggerinäringens understödjande, hvilken fråga, såsom ofvan nämnts, för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts utredning» etc., anser utskottet, att motionen icke bör bifallas. Jag har sålunda, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Om aflöning
åt yrkes-
inspektörer
m. m.

Punkten 40.

Kungl. Maj:t hade i punkten 38 af förevarande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att för anordnande af fabriksinspektion å extra stat för år 1912 anvisa 57,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom Första kammaren (nr 20) af herr *E. Biesert* och den andra inom Andra kammaren af herr *A. Vennersten m. fl.*, däri föreslagits,

att anslaget till yrkesinspektörernas arfvoden höjes med 16,000 kronor samt att utöfver hvad som sålunda beviljats för 1912 måtte för retroaktiv verkan redan för 1911 beviljas ytterligare 16,000 kronor, och att sålunda Riksdagen för sin del ville besluta, att samma punkt måtte få följande förändrade lydelse:

att, för anordnande af fabriksinspektionen, på extra stat för år 1912 anvisas

dels till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 56,000 kronor med 7,000 kronor till enhvar per år räknadt, dels till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor,

dels till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter äfvensom för hyra, uppvärmning, belysning och städning af expeditjonslokal 12,000 kronor, och

dels till Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor

eller tillhopa 73,000 kronor

samt för löneökning åt yrkerinspektörerna från och med ingången af 1911 ytterligare 16,000 kronor att af Kungl. Maj:t förskottsvis utanordnas.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på angifna skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herrar Biesérts och Vennerstens m. fl. förenämnda motioner måtte för anordnande af fabriksinspektion på extra stat för år 1912 anvisa

a) till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till enhvar för år räknadt,

b) till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor,

c) till bestridande af kostnader för skrifbitråden och likartade utgifter äfvensom för hyra, uppvärmning, belysning och städning af expeditjonslokal 12,000 kronor,

d) till Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor

eller tillhopa 57,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af herr *J. T. Larsson*, friherre *J. G. Beck-Friis* samt herrar *F. W. Thorsson*, *K. Starbäck*, *A. Ekman* och *N. E. Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag samt herrar Biesérts och Vennerstens m. fl. förenämnda motioner måtte för anordnande af fabriksinspektion på extra stat för år 1912 anvisa

a) till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 52,000 kronor med 6,500 kronor till enhvar för år räknadt,

b) till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor,

c) till bestridande af kostnader för skrifbitråden och likartade utgifter äfvensom för hyra, uppvärmning, belysning och städning af expeditjonslokal 12,000 kronor,

d) till Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor

eller tillhopa 69,000 kronor.

Herr Larsson, Jacob: Utskottet har ansett sig böra afstyrka de motioner, som väckts om beredande af löneförbättring åt yrkesinspektörerna. Det skäl, som utskottet anfört, är, att frågan om förändrad organisation af yrkesinspektionen och i sambund därmed löneroglering för dess personal är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, och att proposition med sannolikhet kan förväntas nästa år. Det är visserligen sant, att frågan är under utredning, men frågan om omorganisation af yrkesinspektionen sammanhänger, som herrarne väl veta, med en annan fråga af mycket stor omfattning, nämligen yrkesfarelagkommitténs betänkande, och det lär väl alldeles icke vara så säkert, att, äfven om en proposition kommer nästa år, Riksdagen då skall fatta definitivt beslut i ärendet. Det är således ganska osäkert, huruvida yrkesinspektörernas löneförhållanden inom så nära liggande tid kunna vinna definitivt reglering.

Departementschefen har ansett sig icke kunna föreslå någon provisorisk löneroglering för yrkesinspektörerna af det skäl, att

*Om aflöning
åt yrkes-
inspektörer
m. m.
(Forts.)*

Om aflöning
åt yrkes-
inspektörer
m. m.
(Forts.)

dessa icke falla under de centrala ämbetsverken och att de i afseende på ställning och löneförmåner sakna motsvarighet inom andra ämbetsverk, samt att deras befattningar icke äro jämförbara med nyreglerade tjänster. Det kan icke falla mig in att underskatta betydelsen af de skäl, som föranledt departementschefen att icke taga upp frågan om provisorisk löne reglering för yrkesinspektörerna, men i ett fall äro dessa fullt jämförbara med de tjänstemän, som fått provisorisk löne reglering, och det är, att de ökade lefnadsomkostnaderna gälla för yrkesinspektörerna likaväl som för andra tjänstemän. Och därtill kommer, att yrkesinspektörernas löner stått oförändrade i 22 år, medan deras arbete under dessa år högst väsentligt ökats, och detta på grund af nytillkomna författningar på arbetarskyddslagstiftningens område. Då så är, anser jag det obilligt, att yrkesinspektörernas ganska berättigade anspråk på i någon mån förbättrade löneförmåner skola uppskjutas till en oviss framtid, och därför tillåter jag mig att yrka afslag å utskottets hemställan i denna del och bifall till den vid betänkandet under denna punkt fogade reservationen.

Herr Jonsson: Jag anser mig däremot böra yrka bifall till utskottets hemställan. Det är väl sant, att yrkesinspektörerna för närvarande icke ha mer än 5,500 kronor i arfvode. Men så dålig är ändå icke denna inkomst, att de icke kunna invänta de fullständiga förslag, som vi säkert ha att emotse vid nästa riksdag i fråga om både antalet inspektörer och deras aflöning. Jag förmodar, att de, som anse, att inspektörernas inkomst borde förbättras, förmena, att detta icke skall ligga i fatet för hvad nästa år kan finnas lämpligt att då besluta rörande deras aflöning. Men det är dock icke så säkert, huruvida det icke alls skulle ha någon inverkan på hvad man då bör göra. Yrkesinspektören bör vara en ärbär, rättskaffens man med teknisk erfarenhet för att riktigt kunna fullgöra sin plikt, men han behöfver icke vara ett snille eller uppfinnare, så att hans inkomst kan sättas i paritet med hvad en skicklig ingenjör för enskild räkning eller i privat tjänst kan uppbära i inkomst. Hafva de kunnat reda sig hittills med dessa arfvoden af 5,500 kronor, så kunna de nog stå ut ännu ett år.

Friherre Beck-Friis, Johan: Den föregående ärade talarens skäl var, att yrkesinspektörernas lön väl icke vore så dålig, att de icke kunde vänta litet. Jag tycker, att det är ett mycket svagt skäl, och skulle man ha framdragit det vid andra löne regleringar, så vet jag icke, hvar vi stått. Man har väl i allmänhet vid dessa löne regleringar lagt till grund, att med ändrade förhållanden böra också följa ändrade aflöningar. Yrkesinspektörerna ha nu under flera ått fått lugna sig med, att när yrkesfarelagen blir färdig, skola de få sin ställning förbättrad, men först i samband med en förändrad organisaton. Det svaret fingo de i fjol, då motion förelåg

om höjning af deras reseersättning; den afslogs då af det skälet, att till nästa års riksdag, d. v. s. denna riksdag, med all säkerhet vore att vänta en löneroglering. Vi stå på samma punkt i år; denna utredning är icke färdig, och frågan är säkert ganska segsliten, så att det sålunda är ovisst, om de få sin löneroglering framlagd till nästa års riksdag.

Man har verkligen här jämförelsepunkter, ty yrkesinspektörerna kunna mycket väl jämföras med öfveringenjörer vid patentverket, som genom provisorisk löneroglering fått 7,000 kronor i lön. När man icke vet, hvilken ställning yrkesinspektörerna få vid en blifvande organisation, är det ju ett försiktigt förslag att provisoriskt öka deras aflöning med 1,000 kronor till 6,500 kronor. Jag ber att få påpeka, att då de år 1889 fingo sin lön fastslagen till 5,000 kronor, hade de ungefär 944 handlingar per år att expediera; oaktadt deras antal ökats från 5 till 8, hafva dock deras göromål ökats så, att de nu hafva 5,000 ärenden om året att handlägga och redovisa, men deras löner äro fortfarande 5,000 kronor med ett dyrtidstillägg af 500 kronor. Om man genomläser denna motion — hvilket jag icke vill besvara herrarna med — finner man, att mycket nytt i redovisning och kontrollväg oupphörligt lägges på yrkesinspektörerna. Jag tror, att många billighetsskäl tala för att de få en provisorisk löneroglering, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Steffen: Mig synes föreligga ett par synnerligen starka skäl att bifalla den af reservanterna föreslagna provisoriska lönerogleringen åt fabriksinspektörerna. Det är här fråga om att tillförsäkra effektivitet åt en mycket betydelsefull del af vår socialpolitiska lagstiftning, nämligen arbetarskyddet. Denna lagstiftning är ju nu ganska föråldrad och otillfredsställande, men vi ha att vänta en utvidgning af densamma. Emellertid är ett af de icke minst otillfredsställande dragen i vår nuvarande arbetarskyddslagstiftning, att fabriksinspektionen är otillräcklig — detta i följd af att fabriksinspektörernas antal är så litet, att de icke medhinnna den stora och betydelsefulla arbetsuppgift, som föreligger dem. Jag ber att rörande denna fråga få hänvisa till den s. k. yrkesfarekommitténs betänkande, afgifvet i december 1909. Det frambålles där, att yrkesinspektörerna för närvarande icke medhinnna att inspektera mer än en niondedel af de registrerade arbetsställen, som de äro pliktiga att inspektera, och att under åren 1890—1908 fabriksinspektörerna icke medhunnit att inspektera mer än sammanlagdt 15,104 arbetsställen, under det att år 1908 funnos 19,701 arbetsställen att inspektera. Tydligt är, att arbetsstyrkan är för liten i förhållande till uppgiften. Det synes mig, som om vi här hafva att göra med statstjänstemän, till hvilka man bör taga alldeles särskild hänsyn. De brottas med en öfverväldigande stor arbetsuppgift och måste ständigt göra ett urval mellan hvad de skulle önska

*Om aflöning
af yrkes-
inspektörer
m. m.
(Forts.)*

och kanske anse som en plikt att göra och hvad som blir möjligt för dem att uträtta. Jag är öfvertygad om att vi ha att göra med en, hvad arbetsuppgiften beträffar, synnerligen ansträngd kår af tjänstemän, hvilkas arbete är för hela samhället särdeles betydelsefullt.

Under sådana förhållanden tror jag det vara väl värdt att taga i ögonsikte möjligheten af att göra ett undantag för dem på samma sätt som för andra ämbetsmän, d. v. s. gifva dem provisorisk löneförhöjning, tills den ordinarie kan komma — med bortseende från de formella skäl, som tala mot att inränga dem bland den kategori af ämbetsmän, som hittills fått provisorisk lönereglering. — Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag på den grund, att jag anser, att en sådan löneförhöjning, som här är i fråga, ej bör beviljas på grund af en enskild motion.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 40 af sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 37.

Punkterna 41—47.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 11 och 14 innevaraude månad bordlagda utlåtande nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående aflöningsfyllnad åt vikarien för tjänstledige kassören och bokhållaren i fängvårdsstyrelsen Walter Engblom, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo oah företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 10, angående förslag till vissa ändringar i reglementet för riksbanken.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I en den 2 februari 1911 till bankoutskottet aflåten skrifvelse hade fullmäktige i riksbanken hemställt, att utskottet ville hos Riksdagen föreslå, att §§ 36 och 38 bankoreglementet samt aflöningsstaten, i hvad den anginge riksbankens styrelse, måtte erhålla viss förändrad, här nedan angifven lydelse.

*Om ändring
af vissa §§
banko-
reglementet.*

I sammanhang med de sålunda förelagna förändringarna hade utskottet uppgjort förslag till den ändring af här ifrågavarande paragrafer jämte aflöningsstaten, som påkallades af Riksdagens beslut i anledning af utskottets utlåtande nr 3 om ändrad lydelse af 27 § lagen för Sveriges riksbank.

Under åboropande af hvad sålunda förekommit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen ville besluta, att §§ 36 och 38 bankoreglementet samt aflöningsstaten, i hvad den

*Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)*

angår riksbankens styrelse, måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Nuvarande lydelse.

§ 36.

Mom. 1. Riksbanken förvaltas enligt § 72 regeringsformen och § 71 riksdagsordningen af sju fullmäktige.

Ordföranden, som ej må utöfva annan befattning inom riksbankens styrelse, åtnjuter af riksbankens medel ett årligt arvode till belopp, lika med det en hvar af öfriga fullmäktige i denna sin egenskap äger uppbära enligt af Riksdagen fastställd aflöningsstat.

Mom. 2. För fullmäktige skola jämlikt § 72 regeringsformen och § 73 riksdagsordningen finnas fyra suppleanter, en förordnad af Konungen och tre valda af Riksdagen.

Mom. 3. På sätt § 71 riksdagsordningen föreskrifver, välja fullmäktige själfva bland sig en vice ordförande att föra ordet, när hinder för ordföranden inträffar.

Mom. 4. Är styrelsen ej så fulltalig, som för besluts fattande erfordras, enligt hvad här nedan föreskrifves, inkallas suppleant, utsedd af Riksdagen.

Den af Konungen förordnade suppleanten inkallas, när förfall för ordföranden anmäls.

Mom. 5. När fullmäktig på grund af bestämmelserna i §§ 29 och 30 af lagen för Sveriges riksbank af den 12 maj 1897 ej får utöfva befattning såsom sådan, skall han genast frånträda densamma samt suppleant då inkallas att i stället såsom fullmäktig inträda.

Föreslagen lydelse.

§ 36.

Mom. 1. Riksbanken — — — sju fullmäktige.

Ordföranden, som ej må utöfva annan befattning inom riksbankens styrelse, åtnjuter af riksbankens medel årligt arvode till belopp, motsvarande hvad en hvar af de öfriga fullmäktige i denna sin egenskap äger uppbära enligt aflöningsstat, fastställd af Riksdagen, samt därutöfver två tusen kronor för år räknadt.

Mom. 2. För fullmäktige — — Riksdagen.

Mom. 3. På sätt § 71 — — — ordföranden inträffar.

Mom. 4. När fullmäktig etc. (se nuvarande mom. 5) — — — inträda.

I öfrigt inkallas den af Konungen förordnade suppleanten, när förfall för ordföranden anmäls, och annan suppleant i den ordning och för de fall, § 38 omförmäler.

Nuvarande lydelse:

§ 38.

Mom. 1. Fullmäktige utse inom sig tre deputerade, en förste och två andre, hvilka det åligger, att i öfverensstämmelse med bankoreglementet och den instruktion, som af fullmäktige fastställles, samt i öfrigt efter af fullmäktige bestämd fördelning af göromålen dem emellan, föredraga ärenden inför fullmäktige, tillse utförandet af fullmäktiges beslut, verkställa köp och försäljning af utländska växlar med hvad därtill hörer, utöfva tillsyn öfver göromålen inom riksbanken samt handhafva den löpande förvaltningen i öfrigt.

Mom. 2. Deputerade äga åtnjuta ledighet enhvar en och en half månad årligen.

Mom. 3. Fullmäktige utse, likaledes inom sig, en fullmäktig för att enligt meddelade föreskrifter utöfva tillsyn öfver riksbankens pappersbruk och tryckeri samt inför fullmäktige föredraga bruket och tryckeriet rörande ärenden.

Detta uppdrag må, dock endast tillfälligtvis, innehafvas af deputerad.

Mom. 4. De till fullmäktige och deras deputerade samt den fullmäktig, som besörjer tillsynen vid riksbankens pappersbruk och tryckeri, utgående aflöningsförmåner äro bestämda i den af Riksdagen fastställda aflöningsstat.

Mom. 5. När, med begärande af den i mom. 2 medgifna rätt, deputerad begagnar ledighet

Föreslagen lydelse:

§ 38.

Mom. 1. Sedan val af fullmäktige verkställt af Riksdagen genom dess därtill utsedde valmän samt fullmäktige erhållit meddelande om valets utgång, utse fullmäktige inom sig tre deputerade, en förste och två andre, för tiden till dess under följande år meddelande om då hållet nytt val till fullmäktige inkommit. Deputerade åligger, att i öfverensstämmelse — — (se nuvarande mom. 1) — — — förvaltningen i öfrigt.

Mom. 2. Ordföranden och deputerade äga åtnjuta semesterledighet enhvar en och en half månad årligen.

Mom. 3. Fullmäktige utse — — rörande ärenden.

Detta uppdrag — — — af deputerad.

Mom. 4. *Fullmäktige utse vidare inom sig eller bland de utaf Riksdagen valda suppleanterna en vikarierande deputerad att tjänstgöra, när ordinarie deputerad begagnar sig af semesterledighet eller på grund af sjukdom eller eljest är tillfälligt hindrad att deltaga i bankens styrelse.*

Mom. 5. Aflöningsförmånerna för fullmäktige och deras deputerade, för den fullmäktig, som

*Om ändring af vissa §§ i bankoreglementet.
(Forts.)*

*Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)*

Nuvarande lydelse:

och till följd däraf eller med anledning af fullmäktig meddeladt tillfälligt uppdrag i riksbankens angelägenheter suppleant inkallas och deltager i riksbankens styrelse, äger denne att för tiden i fråga af bankens medel uppbära ersättning med belopp, motsvarande det för fullmäktig i staten anvisade arfvode.

Mom. 6. Därest deputerad åtnjuter ledighet eller i uppdrag för riksbankens räkning är från hufvudkontoret frånvarande samt fullmäktige finna erforderligt att förordna särskild vikarierande deputerad, äger denne att för tiden i fråga af bankens medel uppbära ersättning med belopp, motsvarande det för en andre deputerad i staten anvisade arfvode.

Mom. 7. Då vid förfall för ordföranden den af Konungen förordnade suppleanten tjänstgjort, utgår till denne ersättning af bankens medel, beräknad i förhållande till det för ordföranden bestämda arfvodet, dock ej för längre tid än sammanlagdt halfannan månad hvarje år; häri ej inberäknad den tid, ordföranden kan hafva varit frånvarande med anledning af tillfälligt uppdrag i riksbankens tjänst.

Aflöningsstat för Sveriges riksbank.

Fullmäktige i riksbanken:

sju fullmäktige uppbära i årligt arfvode, hvarje kronor 4,000

Föreslagen lydelse:

besörjer tillsynen vid riksbankens pappersbruk och tryckeri, samt för vikarierande deputerad äro bestämda i den af Riksdagen fastställda aflöningsstaten.

Mom. 6. Är styrelsen ej så fulltalig, som för besluts fattande erfordras, enligt hvad i § 39 föreskrifves, inkallas suppleant, utsedd af Riksdagen. När af sådan anledning suppleant deltager i riksbankens styrelse, äger han att för tiden i fråga af bankens medel uppbära ersättning med belopp, motsvarande det för fullmäktig i staten anvisade arfvode; dock att, om den till tjänstgöring sålunda inkallade är utsedd till vikarierande deputerad, särskild ersättning för sådan tjänstgöring ej utgår.

Mom. 7. Då vid förfall för ordföranden den af Konungen förordnade suppleanten tjänstgjort, utgår till denne ersättning såsom i mom. 6 sägs, dock ej för längre tid än — — — (se nuvarande mom. 7) — — — i riksbankens tjänst.

Aflöningsstat för Sveriges riksbank.

Riksbankens styrelse:

sju fullmäktige uppbära enhvar i årligt arfvode ..... kronor 4,000

Nuvarande lydelse:

hvarförutom förste deputeranden åtnjuter	kronor 16,000
och två andre deputerade, hvardera..	» 11,000
samt därförutom den fullmäktig, som besörjer tillsynen vid riksbankens pappersbruk och tryckeri	» 2,000

Föreslagen lydelse:

hvarförutom följande befattningshavande åtnjuta för år räknadt:	
ordföranden.....	kronor 2,000
förste deputeraden	» 16,000
två andre deputerade hvardera	» 11,000
den fullmäktig, som besörjer tillsynen vid riksbankens pappersbruk och tryckeri	» 2,000
samt vikarierande deputerad, när därtill utsetts ordinarie fullmäktig	» 6,000
Har till vikarierande deputerad utsetts en af suppleanterna, åtnjuter han för år räknadt	» 10,000

Om ändring af vissa §§ i bankoreglementet.
(Forts.)

Herr Fränckel: Som af detta betänkande synes, har det ovanliga inträffat, att bankoutsrottet icke kunnat enhälligt tillstyrka en förändring i reglementet, som bankofullmäktige föreslagit. Med kännedom om den enighet, som vanligtvis med rätta råder mellan bankoutsrottet och bankofullmäktige på grund därpå, att såväl Riksdagen som bankoutsrottet har den uppfattningen, att vi ha våra finansiella förhållanden lagda i riksbankens hand på ett sätt, som man ogärna vill rubba, synes mig detta förhållande egendomligt. Här föreliggande förslag till ändring i reglementet har tillkommit på grund af tillfälliga förhållanden af den beskaffenhet, att man inom utskottet icke kunnat komma öfverens om, huruvida en *sådan* ändring är lycklig eller icke. Detta visade sig, då bankofullmäktige, som synes af handlingarna, gjorde sin framställning till utskottet om tillstyrkande af denna förändring på grund af det ökade arbete, som uppstått inom riksbanken. Ärendet torde vara för herrarna bekant. Man gick ut därifrån, att man hade en förste deputerad, en andre deputerad och en tredje deputerad, och att vid vakans bland dessa, de två senare i synnerhet, det vore nödvändigt att förvärfva någon kraft, som kunde vikariera på ett tillfredsställande sätt. Det låg närmast till hands att antaga, att, då bankofullmäktige bestå af, förutom ordföranden, sex ledamöter, af hvilka tre äro deputerade, bland de återstående tre möjligen skulle finnas någon,

*Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)*

som kunde anmodas att vikariera vid förfall för deputerade. Så har emellertid icke varit fallet, och därför hafva bankofullmäktige kommit på den idén att söka förvärfva en vikarierande deputerad, icke bland fullmäktige, utan bland de suppleanter, som skulle komma att väljas för fullmäktige. Det skulle mycket väl kunna tänkas, att hvad fullmäktige i detta fall begärt endast vore en penningfråga, och att det vore möjligt för fullmäktige att godtgöra den suppleant, som inkallats, så att han skulle finna det fördelaktigt att tjänstgöra som deputerad. Emellertid innehöll förslaget, som man kan se af handlingarna, att i reglementet skulle medgifvas, att, ifall en fullmäktig förordnades till vikarierande deputerad, honom tilldelades ett arfvode af 6,000 kronor, men att, ifall en suppleant blef förordnad, härför skulle anslås en summa af 10,000 kronor. Detta vill med andra ord säga, att till suppleant skulle väljas någon, som bor i Stockholm och finnes till hands att inkalla såsom vikarierande deputerad vid de tider, bankofullmäktige anse sig behöfva en sådan. Men vare sig han blir inkallad eller ej, skulle han få ett arfvode af 10,000 kronor. Och bankofullmäktige sade, att de ville i första rummet anmoda en fullmäktig att tjänstgöra som vikarie och endast i andra rummet en suppleant, hvilket tyder på att denna suppleant, som skulle aflönas med 10,000 kronor, icke komme att tjänstgöra full tid, utan endast en del af året.

När bankoutsiktet fick denna framställning, tyckte utskottet, att saken var märkvärdig. Man gick ut från den uppfattningen, att det borde väl i denna styrelse liksom på andra områden finnas någon, som, om bankofullmäktige anmodade honom att tjänstgöra som deputerad, skulle vara skyldig att åtaga sig uppdraget. Men de tre fullmäktige, som valts utöfver de deputerade, hade sagt nej; de hade icke tid att befatta sig med detta, de ville endast vara fullmäktige, men icke vikariera för deputerade. Därför ville nu fullmäktige öfverflytta detta till suppleanterna. När bankoutsiktet fick denna framställning, syntes det utskottet vara klokast att förstärka fullmäktige med ytterligare en, som kunde användas som vikarierande deputerad, och därför aflät bankoutsiktet en skrivelse till fullmäktige, som icke finnes refererad i handlingarna och som jag därför ber att få läsa upp. Den lyder så här:

»Till fullmäktige i riksbanken.

I skrivelse den 2 innevarande februari till bankoutsiktet hafva fullmäktige gjort framställning om ändring af §§ 36 och 38 i bankoreglementet, i syfte bland annat att fullmäktige skulle erhålla rättighet att bland fullmäktige eller deras suppleanter utse en person att i förekommande fall inträda såsom vikarierande deputerad.

Lika med fullmäktige har utskottet funnit sig öfvertygad, att en förstärkning af fullmäktiges arbetskrafter, särskildt i hvad afser angelägenheten af vikarie för deputerade, är af behovet påkallad.

Med den synnerligen stora utveckling, som alltjämt äger rum inom riksbankens olika verksamhetsgrenar, torde det nämligen få anses gifvet, att arbetet inom bankens styrelse kommer att allt framgent väsentligt ökas. Under sådana förhållanden och då utskottet för sin del hyser principiella betänkligheter mot att bestämmelser fastslås därom, att af de utaf Riksdagen valde tre suppleanterna en redan på förhand skulle utses att under längre eller kortare tider af året bekläda den viktiga posten såsom deputerad, har utskottet ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke de af fullmäktige anförda olägenheterna borde kunna afhjälpas på ett enligt utskottets mening mera effektivt och för framtiden mera betryggande sätt än den af fullmäktige nu föreslagna ändringen i reglementet skulle innebära. Utskottet syftar härmed på en ökning af antalet fullmäktige.

Det har visserligen icke af utskottet förbisetts, att genomförandet af ett dylikt förslag skulle kräfvat en mera genomgripande förändring än den af fullmäktige föreslagna anordningen. Utskottet vill emellertid erinra, att en framställning i det af utskottet angifna syfte skulle kunna göras redan till innevarande års Riksdag, samt att den förändring af grundlagarna, som häraf betingas, följaktligen skulle kunna genomföras redan vid nästkommande års riksdag.

Med åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa, huruvida icke fullmäktige anse att den önskade förstärkningen af arbetskrafterna inom fullmäktige skulle bättre än genom den af fullmäktige ifrågasatta anordningen för framtiden tillgodoses genom en ökning af antalet fullmäktige. Slutligen får utskottet anhålla, att fullmäktige behagade afgifva och till utskottet inkomma med förslag till erforderliga bestämmelser i ofvanberörda syfte.»

På denna skrifvelse afgåfvos fullmäktige sitt svar. Jag beklagar, att tiden är så långt framskriden, att jag icke kan besvara kammaren med att uppläsa detsamma. Jag vill endast framhålla, att de skäl, som bankofullmäktige anförde mot det sätt, som utskottet tänkt sig för att komplettera fullmäktige, enligt mitt förmenande äro mycket svaga. Det sades först, att de icke ville öka fullmäktiges antal, ty såsom bestämmelserna nu äro, skulle alla fullmäktige vara närvarande vid viktiga sammanträden. Huru stämmer detta öfverens med det förslag, som bankoutskottet framlagt, enligt hvilket fullmäktige skulle kunna inkalla en suppleant, som vistas i staden vissa tider af året, och då skulle han icke allenast vara bekant med fullmäktiges ärenden, utan också färdig att tjänstgöra som deputerad, hvilket måste vara en ännu viktigare uppgift än att bara sitta som fullmäktig? Jag tycker således, att det svar, som fullmäktige afgifvit, visar, att de icke kunna draga samma nytta af en suppleant som af en fullmäktig.

Bland andra skäl, som fullmäktige anförde mot anordningen, var det, att om vi skulle göra en sådan grundlagsändring som att öka fullmäktiges antal, kunde det hända, att Kungl. Maj:t däremot gjorde invändning, därför att Kungl. Maj:t icke finge det inflytande

*Om ändring
af vissa §§
i banko-
reglementet.
(Forts.)*

Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)

på bankens ledning, som Kungl. Maj:t nu har. Jag öfverlämnar till kammaren att bedöma halten af ett sådant påstående. Den, som var med, då det nuvarande reglementet för riksbanken antogs, vet, att det inflytande, som Kungl. Maj:t fick på den institutionen, hvilken lyder under Riksdagen, endast består däri, att Kungl. Maj:t äger tillsätta ordförande och vice ordförande, som skulle ha kontroll på de göromål, som förekomma i riksbanken. Men att detta inflytande skulle bero på antalet ledamöter, tror jag aldrig varit Riksdagens mening, ty det ligger i sakens natur, att denna ordförande har ett mycket litet inflytande, och om dessa sex förökas till sju eller åtta, lär väl Kungl. Maj:ts inflytande i detta fall bli detsamma. Jag tviflar på, att någon regering under våra dagar tror sig kunna göra invändning mot Riksdagens beslut på den grund, att Kungl. Maj:ts inflytande därigenom skulle minskas.

Jag återgår nu till själfva hufvudfrågan. Allt detta kan rangeras genom att ställa ett belopp till fullmäktiges disposition, så att de kunna göra med det hvad de behaga, men genom detta förslag vilja fullmäktige anmoda Riksdagen att ändra reglementet i det syfte, som detta kräfver. Hvad vill detta säga? Jo, att vi skulle i detta reglemente, som vi ej utan goda skäl ändra, inrymma en bestämmelse om att en suppleant skall aflönas med 10,000 kronor. Jag hemställer till kammaren, om det finnes någon bolagsordning i hela riket, där det är bestämdt, att en *suppleant* aflönas på visst sätt. Under sådana förhållanden har jag icke kunnat underlåta att ställa mig på samma sida som de många reservanterna från Andra kammaren, nämligen att det icke vore klokt att vidtaga en så beskaffad ändring. Vi hafva inom utskottet hemställt om en annan ändring, nämligen att man utöfver det belopp, som tillkommer fullmäktig, skulle ytterligare anslå 10,000 kronor till den fullmäktig, som vill vara vikarierande deputerad, och denne vikarierande deputerad skulle då aflönas så väl, som under närvarande förhållanden låter sig göra. Men jag har icke kunnat godkänna ett sådant beslut som att en person utom fullmäktiges krets och boende i staden skulle, oberoende af om han inkallas eller icke, aflönas med 10,000 kronor. Då vi emellertid icke kunna framställa ett yrkande, som skiljer sig från utskottets — dess beslut fattades med 7 mot 9 — ha vi ansett klokast att i frågans närvarande läge yrka afslag å den reglementsförändring, som omförmäles i tredje punkten.

Friherre von Schwerin: Det vore mycket intressant att i någon mån gendrifva åtskilliga af de påståenden, som den näst föregående talaren haft, men tiden är så långt framskriden, att jag måste hålla mig till den nu föreliggande punkten af utskottets betänkande och därvid fogade reservation. Den föregående talaren nämnde, att bankoutskottet skrifvit till bankofullmäktige och därvid uttalat sig för den eventualiteten att öka bankofullmäktiges antal. Den, som var närvarande vid det utskottets sammanträde, då

skrifvelsen beslöts, vet, att utskottet var deladt i två halvvor, och att åtskilliga af dem, som voro med om skrifvelsen, ej voro bestämde för en eventuell ökning af bankofullmäktige. Herrarna måste medge, att det är lättare och mera ändamålsenligt att ändra reglementet för riksbanken än att ändra själfva lagen, ty kommer det senare i fråga, skola de gamla striderna ånyo rifvas upp.

Sveriges riksbank är en besynnerlig institution och intager ett enastående rum i världen med hänsyn till det sätt, på hvilket dess administratorer väljas. Denna institution behöfver ökade arbetskrafter, och härtill erfordras medel. Bankofullmäktige och bankoutskottets majoritet hafva föreslagit ett enkelt sätt att för tillfället fylla detta behof. Reservanterna hafva gifvit oss rätt uti att behofvet förefinnes, och de vilja äfven anvisa medel för ändamålet. Hvad är då skillnaden mellan reservanterna och utskottet? Jo, reservanterna säga: Fullmäktige skola få välja en vikarierande deputerad, och han skall få 10,000 kronor i arfvode, men fullmäktige skola härtill få välja endast bland ordinarie fullmäktige och icke bland suppleanterna. Så säger man: visa en bolagsordning, där det stadgas, att suppleanterna få aflöning. Men här är icke fråga om någon bolagsordning. Sveriges riksbank är en egendomlig institution. Herrarna minnas väl striderna för några år sedan, då ändringarna i banklagen genomfördes, så att fullmäktige nu väljas på tre år i stället för ett år och Kungl. Maj:t får sätta till ordförande. Icke är det väl skal att rifva upp dessa gamla strider genom att föreslå en ökning af bankofullmäktiges antal.

Det är synnerligen önskvärdt, att vi råda bot för denna tillfälliga brist på arbetskraft. Här är icke fråga om något nytt. Bankofullmäktige hafva rätt att inkalla suppleant till tjänstgöring, och under nu löpande året har en suppleant fått tjänstgöra såsom vikarierande deputerad. Bankofullmäktige hafva haft den turen att hafva tillgång till en duglig man, som åtagit sig detta uppdrag. Nu hafva bankofullmäktige hemställt om anvisande af ett fast arfvode åt vikarien, hvarigenom besväret för Riksdagens valmän att leta upp lämpligt folk skulle underlättas. Reservanterna säga: pengarna skall ni få, men ni måste välja vikarierande deputerad bland ordinarie fullmäktige. Dessa äro nu, ordföranden oberäknad, sex, af hvilka tre deputerade en har tillsynen öfver Tumba. Då den sistnämnde ansetts icke böra betungas med uppdrag att vara deputerad, återstå sålunda endast två att välja på. Men dessa två kunna vara förhindrade. Hvarför finnas suppleanterna till? Jo, för att inträda i ordinarie fullmäktiges ställe vid förfall för dem.

Det är ingalunda så, som den ärade talaren sade, att vikarien skulle sitta och vänta på att möjligen någon gång få tjänstgöra. Den, som läst betänkandet, torde finna, att det här icke är fråga om någon tillfällig tjänstgöring. De ordinarie deputerade hafva hvar och en rätt till 1 1/2 månads semester, detta gör tillsammans 4 1/2 månader. Vidare måste de företaga inspektionsresor till de

*Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)*

*Om ändring
af vissa §§ i
banko-
reglementet.
(Forts.)*

många afdelningskontoren; de kunna bli sjuka eller få annat förfall, och därigenom lär nog en vikarierande deputerad tjänstgöra minst halfva året, troligtvis 8 å 9 månader. Det är icke för mycket, att, när en ordinarie deputerad har 15,000 kronor, en vikarierande får 10,000 kronor.

Det har händt, att, när bankofullmäktige ansett nödvändigt att inkalla vikarie för deputerad och vändt sig till någon af de andra ordinarie fullmäktige, dessa säga: vi kunna icke sitta hvar dag i banken, vi äro riksdagsmän eller hafva mycket annat att göra. Här fordras icke såsom i en vanlig bank närvaro endast en gång i veckan eller så. Suppleanterna väljas bara för ett år. Om nu en person, som valts till suppleant, befinnes olämplig, så går det ju an att ändra nästa år.

Jag kan icke begripa, huru någon tvekan kunnat uppstå där-om, att det sätt, som bankoutsrottet föreslagit för att afhjälpa den tillfälliga bristen på arbetskrafter, är, om icke det enda möjliga, dock det enklaste. Det är väl bättre att få välja bland fem än bland två. Reservanterna hafva yrkat afslag å hvad de anse vara nyttigt och nödvändigt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, hvilken åter öfvertagit ledningen af förhandlingarna, jämlikt de under öfverläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bankoutsrottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 39.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 11 och 14 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 18, i anledning af väckt motion om tillägg till 37 § lagen angående stadsplan och tomtindelning, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en postverkets lägenhet vid Horns udde,

nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kapteusbostället Dräggesta nr 3 och 4 i Uppsala län,

nr 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra länsmansbostället Hönjarum nr 2 med Dufvemölla kvarn i Kristianstads län,

nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället Diseröd nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra fältväbelsbostället Bjärshult nr 1 i Kalmar län hörande område,

nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra hospitalshemmanet Dufvedal nr 1 i Östergötlands län,

nr 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län samt i ämnet väckt motion,

nr 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra korpralsbostället Skärstad nr 3 i Östergötlands län,

nr 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kornettsbostället Edema nr 1 i Kristianstads län,

nr 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande af ett område från förra fanjunkarbostället Araskoga nr 2 i Malmöhus län, och

nr 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra kompaniechefsbostället Torp nr 2 och 3 i Kalmar län;

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 10 och 11 innevarande mars bordlagda betänkande nr 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 13 § 2 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra löjtnantsbostället Brink nr 1 i Södermanlands län, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning af väckt motion angående tillägg till bestämmelserna rörande kommunala röstlängder, och

nr 13, i anledning af väckt motion om tillägg till 14 § 2 mom. i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvarsdepartementet,

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett fordonsförråd vid Norrbottens regementes kasernetablissemang i Boden,

nr 20, i anledning af väckt motion i fråga om underlättande för officerare att uttaga remonter från kronans depåer och nummerhästar från regementen,

nr 21, i anledning af väckta motioner angående förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde på Gottland,

nr 22, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om försäljning af vissa delar af det s. k. Järfvafältet invid Stockholm m. m., och

nr 23, angående Kungl. Maj:ts proposition i fråga om försäljning af Skånska dragonregementets gamla kasernetablissemang med tillhörande tomt i Ystad; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 14 kap. 22 § strafflagen, och

nr 20, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af en bättre rättslig ställning åt utom äktenskapet födda barn och deras mödrar.

Herr *Fränckel* väckte en motion, nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bildande af en fond för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket.

Denna motion föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr vice talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,53 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby; och
  - 2:o) angående anläggning af statsbana från Älfsby till Piteå.
-

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Anmälades och bordlades Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i fråga om en af friherre E. Palmstierna väckt motion med begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning af väckt motion om ändring i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamhemmanet; och

nr 33, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen om inteckning i fartyg.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 34, till Konungen, angående skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 15 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12 och 13, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 19—23 äfvensom lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,06 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.